

Gezamenlijke monitoring
instructie voor 2023/24

Vincent de Boer
Roy Slaterus
André van Kleunen
Kees Koffijberg

Sovon-rapport 2023/82

Ganzenmonitoring in Utrecht in 2022-23

Vincent de Boer, Roy Slaterus, André van Kleunen & Kees Koffijberg

Sovon-rapport 2023/82
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van de Provincie Utrecht

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2023

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Provincie Utrecht.

Wijze van citeren: de Boer V., Slaterus R, van Kleunen A. & Koffijberg K. 2023. Ganzenmonitoring in Utrecht in 2022-23. Sovon-rapport 2023/82. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's omslag: Roy Slaterus

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	6
2. Aanpak	7
2.1. Aanpak wintertelling	7
2.2. Aanpak jongentelling	9
3. Resultaten	10
3.1. Wintertelling in de aanvullende gebieden	10
3.2. Jongentelling	11
4. Analyse wintertellingen 2022-23	13
5. Evaluatie	40
Literatuur	41

1. Inleiding

In verband met het ganzenbeheer in de provincie Utrecht en de evaluatie van landbouwschade heeft de provincie Utrecht Sovon Vogelonderzoek Nederland gevraagd om verschillende tellingen uit te voeren;

1. Tellingen van zwanen, ganzen en Smienten in de winter van 2022-23. De tellingen worden uitgevoerd in vacante watervogeltelgebieden in belangrijke regio's voor ganzen als aanvulling op de monitoring door vrijwilligers in het kader van het Meetnet Watervogels; onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).
2. Tellingen van juveniele ganzen in de zomer van 2022. Hoewel in Utrecht wel zomertellingen van ganzen worden uitgevoerd (door de wildbeheereenheden) wordt daarbij geen informatie over broedsucces verzameld. Tellingen van juveniele ganzen kunnen hier inzicht in geven.

In Utrecht worden, net als in de rest van Nederland, maandelijks watervogels geteld door vrijwilligers in het kader van het Meetnet Watervogels. Deze tellingen vinden voornamelijk plaats in de periode september-april en worden gebruikt om aantalstrends op landelijk niveau, per Natura 2000-gebied en per regio (bijvoorbeeld per provincie) te berekenen.

Het broedsucces kan tussen regio's variëren en kan tevens van jaar tot jaar wisselen. Het jongenpercentage geeft informatie over het broedsucces en is indicatief voor de fase waarin een broedpopulatie zich bevindt. Snel groeiende ganzenpopulaties gaan vaak gepaard met een hoog percentage eerstejaars in de populatie, terwijl verzadigde populaties zich doorgaans kenbaar maken door een laag jongenpercentage. Leeftijdstellingen van ganzen zijn tevens in internationale context relevant, omdat ze bij Grauwe Gans en Brandgans onderdeel zijn van de internationale monitoring voor het *European Goose Management Platform* van AEWA.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de aanvullende professionele ganzen-, zwanen- en smientenmonitoring in Utrecht in 2022-23, alsmede de jongentellingen bij ganzen in de zomer van 2022. Verder wordt een statusupdate gegeven van de winter ganzen, zwanen en Smienten in de provincie Utrecht door middel van actuele verspreidingskaarten, aantallen en trends. Dit op basis van alle watervogeltellingen (zowel uitgevoerd door professionele veldmedewerkers als vrijwilligers) in Utrecht.

De aanvullende tellingen en jongentellingen werden uitgevoerd door de Vincent de Boer en Roy Slaterus. Enkele malen werd bijgesprongen door Albert de Jong, Frank Majoor en Symen Deuzeman. Erik van Winden verzorgde het databeheer, maakte de verspreidingskaarten, seizoensgrafieken en berekende de trends. De coördinatie van het project was in handen van André van Kleunen. Kees Koffijberg verzorgde de inhoudelijke begeleiding. De conceptversie van dit rapport werd becommentarieerd door drie medewerkers bij het team Natuur en Landbouw. De opmaakredactie werd verzorgd door Laura Hondshorst.

2. Aanpak

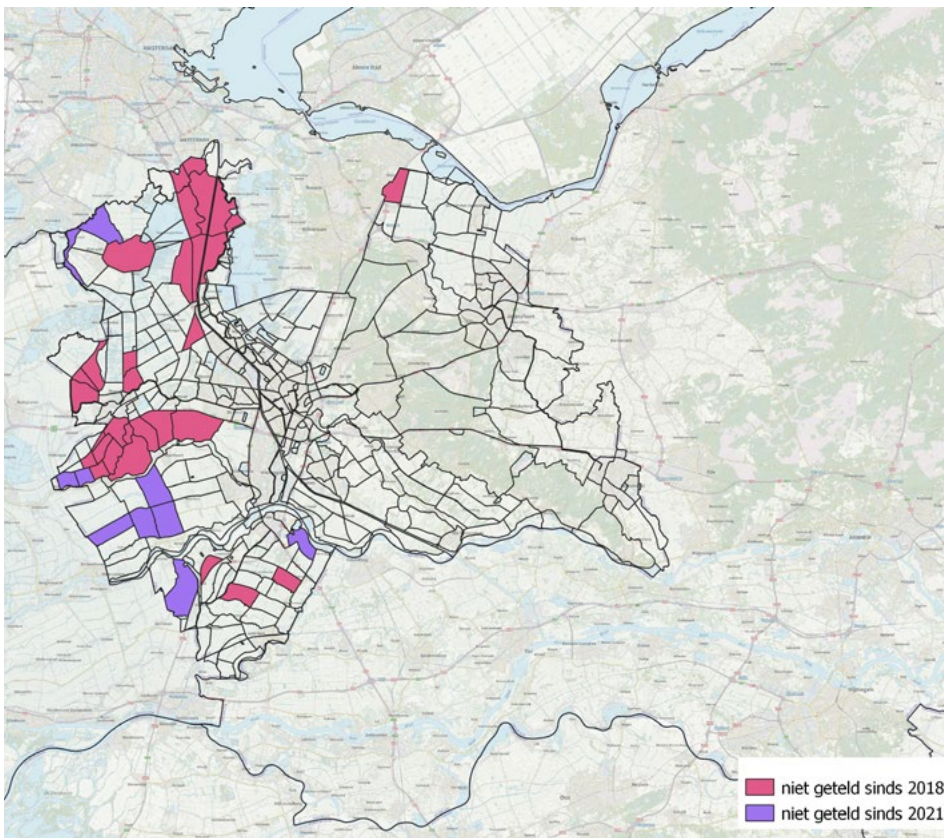
2.1. Aanpak wintertelling

Ganzen- en zwanentellingen worden in principe maandelijks uitgevoerd in de periode september-april. Het gaat om tellingen van pleisterende ganzen en zwanen, veelal in het boerenland dat hiervoor is opgedeeld in vaste telgebieden.

Er is gekeken waar in de provincie Utrecht belangrijke ganzen- en zwanenpleisterplaatsen liggen en waar de teldekking onvolledig is. Vervolgens is voor deze vacante telgebieden bekeken waar landbouwschade is gemeld. Die gebieden zijn weergegeven in figuur 1.

In het seizoen 2022-23 is het onderzoek gericht op de telgebieden waarvan sinds 2018 geen telgegevens zijn ontvangen (zie figuur 1).

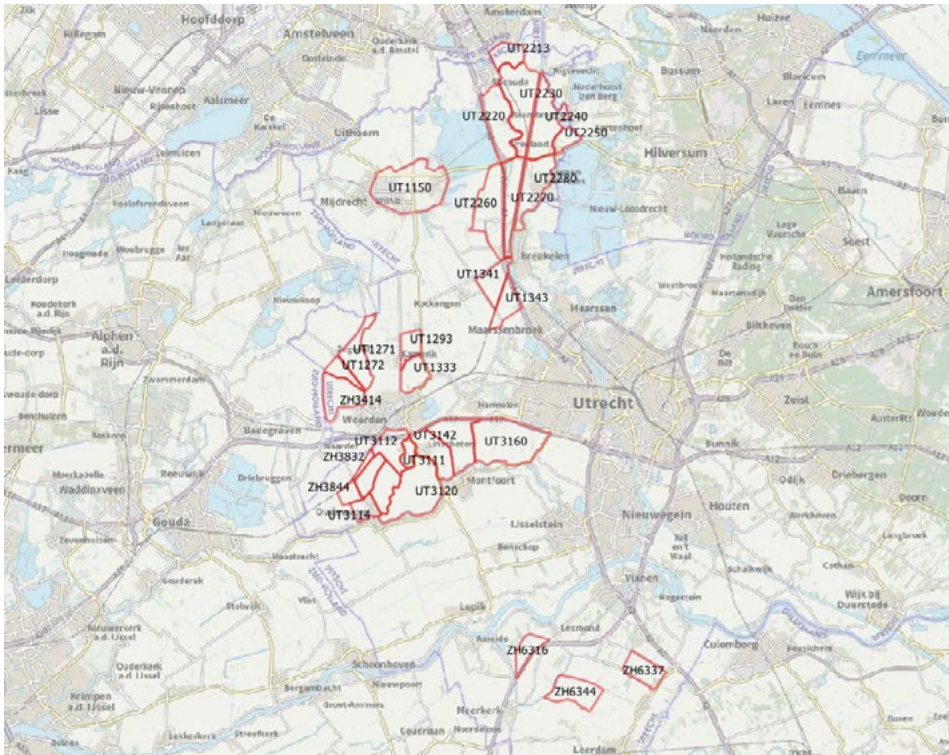
Voor de telgebieden die in 2021 niet geteld zijn werden de huidige tellers benaderd of ze mogelijk de tellingen willen voortzetten of er zijn vrijwilligers gezocht. Ook voor het tellen van het vacante telgebied in de Eempolder zijn tellers van aangrenzende telgebieden benaderd. Deze coördinerende werkzaamheden werden uitgevoerd in het kader van de lopende monitoring voor het Meetnet Watervogels van het NEM. Hoewel zich tellers meldden voor sommige vacante telgebieden was ook het omgekeerde het geval, dat tellers afzegden voor de tellingen. In het algemeen kan gesteld worden dat het lastig blijkt de teldekking in agrarisch gebied te vergroten met de inzet van vrijwilligers.

Figuur 1. Vacante telgebieden ganzen- en zwanentellingen, waar landbouwschade is gemeld.

Er zijn in de periode september 2022 - april 2023 maandelijks aanvullende tellingen uitgevoerd. De ene maand in de vacante telgebieden ten noorden van Woerden, inclusief die in het noordwesten van de provincie Utrecht, en de andere maand in de vacante telgebieden ten zuiden van Woerden inclusief die in de Vijfheerenlanden (figuur 2, tabel 1). In deze gebieden zijn alle ganzen- en zwanensoorten geteld (inclusief Nijlgans), alsmede de Smienten. De tellingen vonden plaats volgens de telrichtlijnen van

het Meetnet Watervogels (sovon.nl/nl/watervogels). Gegevens werden in het veld in de app Avimap ingevoerd. Elke groep ganzen/zwanen/Smienten, ongeacht de grootte, werd apart ingevoerd (~perceelsniveau), met vermelding van soort en aantal. Tijdens de invoer van de telling vond reeds een eerste validatie plaats van ongewone soorten en aantallen (op grond van telgegevens uit voorgaande jaren). Na afloop van de telling vond nog een standaard handmatige controle plaats van de gegevens.

Figuur 2. Telgebieden aanvullende professionele tellingen seizoen 2022-23.

Tabel 1. Telfrequentie telgebieden aanvullende professionele tellingen seizoen 2022-23.

Telgebied	sep/nov/jan/mrt	okt/dec/feb/apr	Telgebied	sep/nov/jan/mrt	okt/dec/feb/apr
UT1150		x	UT3111	x	
UT1271		x	UT3112	x	
UT1272		x	UT3113	x	
UT1293		x	UT3114	x	
UT1333		x	UT3120	x	
UT1341		x	UT3141	x	
UT1343		x	UT3142	x	
UT2213		x	UT3160	x	
UT2220		x	ZH3414		x
UT2230		x	ZH3832	x	
UT2240		x	ZH3833	x	
UT2250		x	ZH3844	x	
UT2260		x	ZH6316	x	
UT2270		x	ZH6337	x	
UT2280		x	ZH6344	x	

Binnen het Meetnet Watervogels is het mogelijk om zowel alle aanwezige watervogels als een beperkte set soorten te tellen. In dit geval is er vanwege praktische redenen voor gekozen om alleen de soorten ganzen en zwanen, aangevuld met Smient te tellen. Het volledig tellen van soorten als Wilde Eend en Meerkoet vraagt om een grotere tijdsbesteding.

Door met een alternerend systeem van te tellen gebieden te werken zijn op een efficiënte wijze de monitoringgegevens voor de provincie Utrecht aangevuld. Want ontbrekende tellingen kunnen naderhand worden bijgeschat, ook als slechts éénmaal in de twee maanden is geteld. Op deze manier zijn 30 telgebieden alle viermaal geteld in de periode september-april 2022-23. Er waren geen problemen met toegankelijkheid van de telgebieden, waar nodig zijn insteken gemaakt te voet of zijn trajecten per fiets afgelegd. Door de tellingen vooraf in een periode van een week te plannen kon telkens gebruik gemaakt worden van goede weersomstandigheden (droog, geen harde wind) wat de kwaliteit van de tellingen bevordert heeft.

2.2 Aanpak jongentelling

Na het broeden concentreren ganzen zich op enige locaties in de provincie, vooral in de buurt van de Nederrijn – Lek en het Vechtplassengebied. Dit biedt de mogelijkheid om deze concentraties te onderzoeken op de aantallen aanwezige volwassen en jonge vogels. Om een zo groot mogelijke steekproef te bewerkstelligen is er op bekende plekken met concentraties ganzen gekeken. Daarnaast zijn andere regio's bezocht om te zien of zich daar mogelijk groepen ganzen bevonden (tabel 2). De nadruk van dit onderzoek ligt bij het op leeftijd brengen van ganzen. Groepen die te ver weg zaten of alleen met tegenlicht te bekijken waren zijn om die reden buiten beschouwing gelaten. In sommige gebieden was het daardoor niet mogelijk om een steekproef te nemen, terwijl er wel ganzen aanwezig waren. De tellingen vonden half juli 2022 plaats. Dan zijn van alle soorten ganzen de juvenielen nog goed te onderscheiden van de adulten. De onderscheidende kenmerken verschillen daarbij per soort. Een belangrijke voorwaarde is dat de vogels van relatief dichtbij en met goed licht zijn te observeren. Met een telescoop vanuit de auto als 'schuilhut' observeren is de meest gebruikte methode. Per groep wordt per soort het aantal adulten, aantal juvenielen en eventueel aantal met leeftijd onbekend geregistreerd.

Tabel 2. Bezoekdatums en onderzochte gebieden jongentelling Utrecht juli 2022.

07-7-2022	Veenendaal, noordoever Lek tot Houten/Nieuwegein, Kromme Rijngebied
12-7-2022	Mijdrecht tot Woerden
13-7-2022	Eemland
15-7-2022	Omgeving Mijdrecht
16-7-2022	Eemland en omgeving Mijdrecht
27-7-2022	Nederrijn-Lek beide oevers tot Lopik

3. Resultaten

3.1. Wintertelling in de aanvullende gebieden

In de periode september 2022 tot april 2023 zijn maandelijks 15 aanvullende gebieden geteld in de provincie Utrecht (zie tabel 1). Om een indicatie te geven van de aantallen in deze in totaal 30 telgebieden zijn de aantallen per maand weergegeven in tabel 3.

Wat opvalt is dat sommige soorten zeldzaam zijn in de getelde gebieden, zoals Toendrarietgans (alleen bij Woerden) en Brandgans (alleen in de noordelijke gebieden) en dat januari 2023 er aantalsmatig uitspringt. Er waren toen in vrijwel alle getelde gebieden grote aantallen Kolganzen aanwezig, een soort die in de

gebieden bij Woerden en in de Vijfheerenlanden tijdens de andere tellingen vrijwel afwezig was.

De resultaten van deze tellingen worden gecombineerd met de beschikbare telgegevens uit het Meetnet Watervogels en gebruikt voor de kaartbeelden en trendberekeningen die zijn weergegeven in hoofdstuk 4.

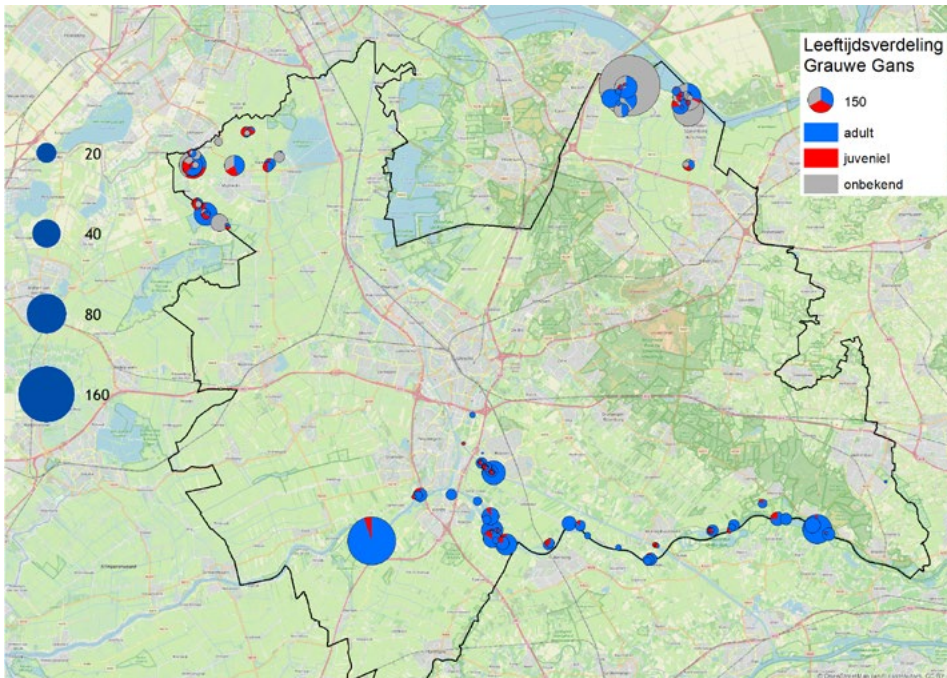
Tabel 3. Soorten en aantallen zwanen, ganzen en Smient in 30 professioneel getelde telgebieden in Utrecht in de winter 2022-23.

Soort	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Knobbelzwaan	157	174	431	454	573	368	500	258
Zwarte Zwaan	0	0	0	0	4	0	0	0
Kleine Zwaan	0	0	0	1	5	0	0	0
Toendrarietgans	0	0	2	26	1	0	0	0
Kolganzen	1	418	2309	822	25311	97	41	33
Grauwe Gans	1801	1508	3638	1304	4585	308	941	171
Soepgans	40	12	22	10	62	4	27	3
Indische Gans	0	0	1	0	2	0	0	0
Grote Canadese Gans	151	257	25	178	43	26	33	15
Brandgans	0	0	0	1	106	0	104	2
Nijlgans	419	279	410	182	245	382	242	102
Smient	36	1365	2958	1924	2347	2533	1344	0
Hybride Canadese Gans x Grauwe Gans	0	1	0	1	0	0	0	0

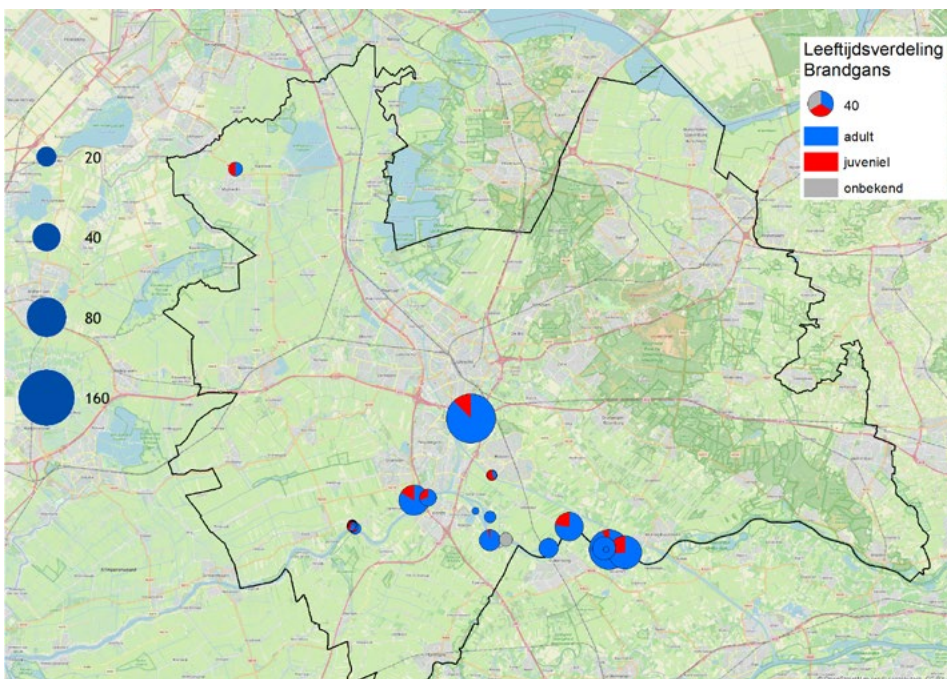
3.2. Jongentelling

In totaal zijn bijna 4200 ganzen van zes soorten en twee typen hybrides op leeftijd gebracht in de provincie Utrecht. Twee soorten hadden een voldoende representatieve steekproef; Grauwe Gans en Brandgans. Andere

soorten betrof enkelingen of enkele tientallen vogels. In de figuren 3 en 4 is te zien waar de steekproeven voor respectievelijk Grauwe Gans en Brandgans zijn genomen en wat het percentage jonge vogels was. In

Figuur 3. Steekproeven jongentelling Grauwe Gans, juli 2022..

Figuur 4. Steekproeven jongentelling Brandgans, juli 2022

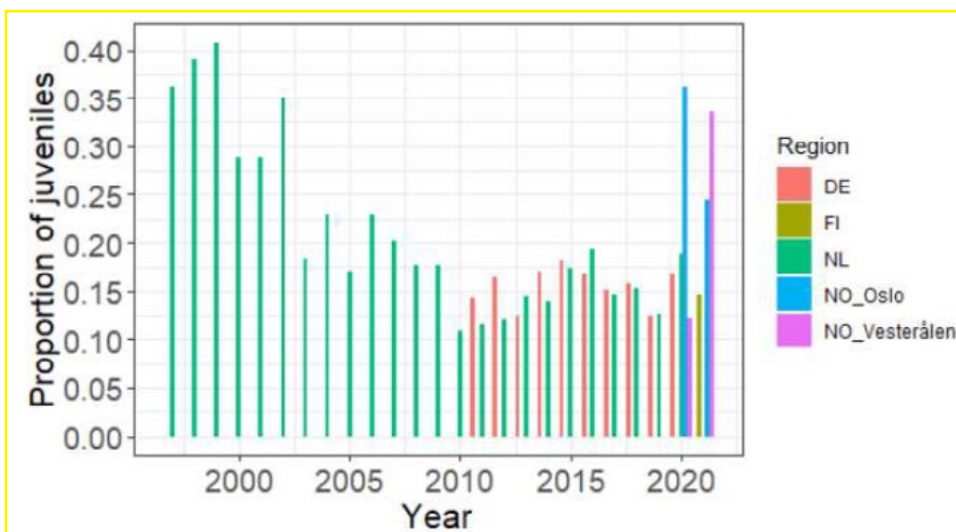
tabel 4 worden de steekproefstatistieken samengevat.

Het percentage juvenielen in de groepen Grauwe Ganzen betrof 14,4%. Vergelijkbaar onderzoek in Groningen in 2017-21 gaf bij Grauwe Gans percentages van 16% tot 25% (de Boer & Koffijberg 2019). Het landelijke gemiddelde in 2014-18 was 16,1% (Hornman *et al.* 2022a). In een internationaal kader worden vergelijkbare cijfers gevonden (figuur 5), maar is het jongenpercentage in deze steekproef in Utrecht in juli 2022 wat lager dan gemiddeld. Het is mogelijk dat de vogelgriep-uitbraak die Nederland teistert sinds 2021 hier invloed op heeft gehad. In het voorjaar van 2022 werden op veel plekken dode jonge ganzen gevonden (veldmedewerkers Sovon *in litt.*). Verder hebben we nu nog maar gegevens uit één jaar.

Bij Brandgans was het jongenpercentage in juli 2022 20,1% in de provincie Utrecht. Dit zijn lokale broedvogels van de Nederrijn/Lek en bij Houten/Nieuwegein. In 2021 was het jongenpercentage in hetzelfde gebied 14,0%. In 2019 en 2021 werden landelijk percentages van respectievelijk 29,5% en 16,3% gehaald. Vergelijkbare internationale cijfers zijn alleen beschikbaar uit het naburige Noordrijn-Westfalen in Duitsland en Finland (Oostzee-broedpopulatie). In Duitsland bedroeg het aandeel jongen in de periode 2011-19 gemiddeld 19% (Koffijberg & Kowallik 2019). In Finland was dit gemiddeld 17% over de periode 2006-20 (database AEWA EGMP Data Centre).

Tabel 4. Overzicht van de steekproeven voor jongenpercentages per soort in de provincie Utrecht. Nb: bij de Lek is strikt de grens van de provincie Utrecht aangehouden. Ganzengroepen aanwezig aan de zuidzijde zijn dus niet meegenomen in deze steekproefberekeningen.

Soortnaam	aantal gecontroleerde groepen	aantal totaal	aantal volwassen vogels	aantal jonge vogels	leeftijd niet vast te stellen (niet meegenomen bij berekening jongen%)	percentage jonge vogels
Kolgans	1	48	48	0	0	0,0
Grauwe Gans	107	4850	2700	455	1695	14,4
Soepgans	11	73	14	0	59	0,0
Grote Canadese Gans	7	225	35	0	190	0,0
Brandgans	51	631	495	125	11	20,2
Nijlgans	37	305	280	25	0	8,2
hybride Canadese gans x Grauwe gans	1	2	0	0	2	niet bepaald
hybride Brandgans x Canadese Gans	1	1	1	0	0	0,0

Figuur 5. Broedsucces Grauwe Gans in de Noordwest-Europese flyway van de Grauwe Gans (naar Jensen *et al.* 2022). De gegevens uit Nederland hebben enkel betrekking op de eigen broedpopulatie.

4. Analyse wintertellingen 2022-23

De aanvullende wintertellingen in seizoen 2022-23 zijn uitgevoerd om de trendberekening van zwanen en ganzen in Utrecht te optimaliseren. In dit hoofdstuk worden per soort een verspreidingskaart, de aantallen over het seizoen en de trend gepresenteerd.

Aantalsschattingen worden doorgaans gebaseerd op meerdere seizoenen. Recent zijn de aantalsschattingen voor alle provincies berekend op basis van de tellingen in de jaren 2016-21 (stats.sovon.nl). Hiernaar zal in de soorttekst worden verwezen. De aantallen berekend voor 2022-23 (zoals te zien in de seizoensgrafieken bij de soortbesprekingen hieronder) dienen met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd, omdat het om één jaar gaat en voor sommige soorten en maanden relatief veel moet worden bijgeschat vanwege de onvolledige teldekking.

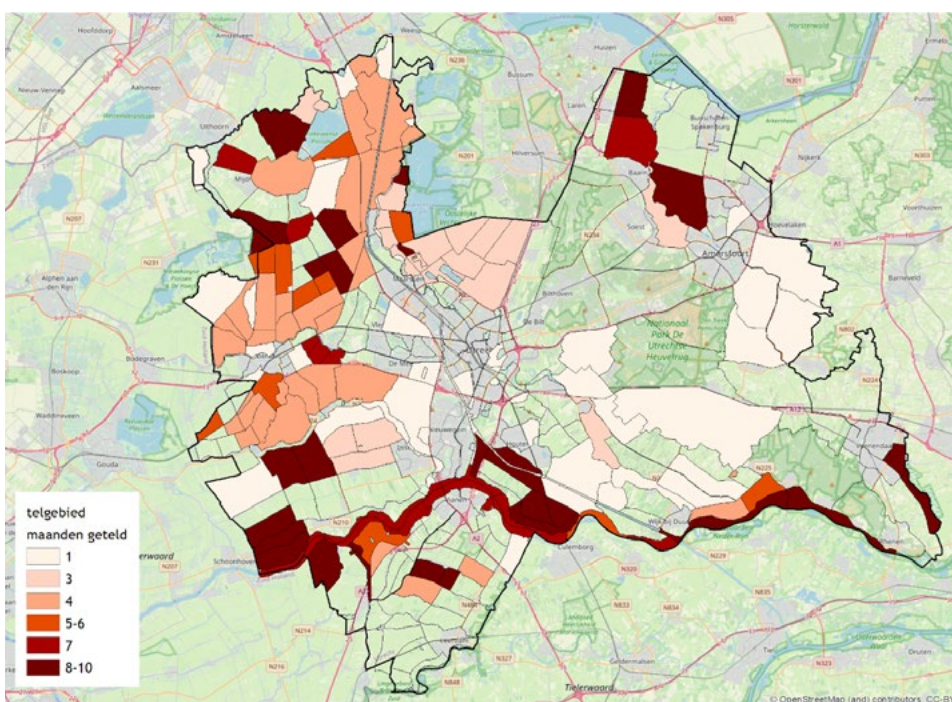
In figuur 6 is per gebied het aantal in seizoen 2022-23 uitgevoerde tellingen weergegeven. Hoe meer tellingen er in een seizoen zijn uitgevoerd, hoe minder er uiteraard hoeft te worden bijgeschat. Het maximum aantal tellingen in een telseizoen lopende van juli tot juni is twaalf. Voor bijvoorbeeld de Kolgans geldt dat deze soort tussen april en oktober vrijwel afwezig is omdat de soort overwegend een wintergast is in Nederland. Hierdoor ontbreekt de soort een aantal maanden van het jaar in de telresultaten.

De bijgeschatte aantallen zijn op basis van uitgevoerde tellingen in eerdere seizoenen, waarbij ontbrekende data 'ge-inputted' wordt. Op de kaarten zijn getelde aantallen weergegeven in donkerblauw en bijgeschatte aantallen in lichtblauw.

De trendlijn wordt op dezelfde wijze berekend, waarbij de betrouwbaarheid toeneemt naarmate de hoeveelheid maandelijkse tellingen per seizoen toeneemt en er meer jaren op rij gezet kunnen worden. Dit is terug te zien in de betrouwbaarheidsinterval aan de boven- en onderzijde van de trendlijn en daarmee de trendbeoordeling die bij een grote betrouwbaarheidsinterval en/of lange tijdreeks minder snel 'onzeker' zal zijn. Per soort wordt zowel een langjarige trend (vanaf 1980) als een korte termijntrend (twaalf seizoenen, vanaf 2011) gegeven. De volgende trendclassificatie is gebruikt:

symbool	omschrijving	criterium
++	sterke toename	significante toename van >5% per jaar (minimaal verdubbeling in 15 jaar)
+	matige toename	toename, niet significant >5% per jaar
0	stabiel	geen significante aantalsverandering
-	matige afname	afname, niet significant >5% per jaar
--	sterke afname	significante afname van >5% per jaar (minimaal halvering in 15 jaar)
?	onzeker	geen trend aantoonbaar

In de onderstaande soortbesprekingen wordt ook ingegaan op landelijke en internationale ontwikkelingen en de mogelijke verklaringen hiervoor. Tenzij anders staat vermeld is deze informatie ontleend aan de soortteksten op de Sovon-website (sovon.nl), de VogeltrekAtlas (vogeltrekatlas.nl) en de jaarlijkse rapportages over de watervogels in Nederland van Sovon (meest recente: Hornman *et al.* 2022b).

Figuur 6. Aantal tellingen per telgebied provincie Utrecht in seizoen 2022-23.

KNOBBELZWAAN *Cygnus Olor*

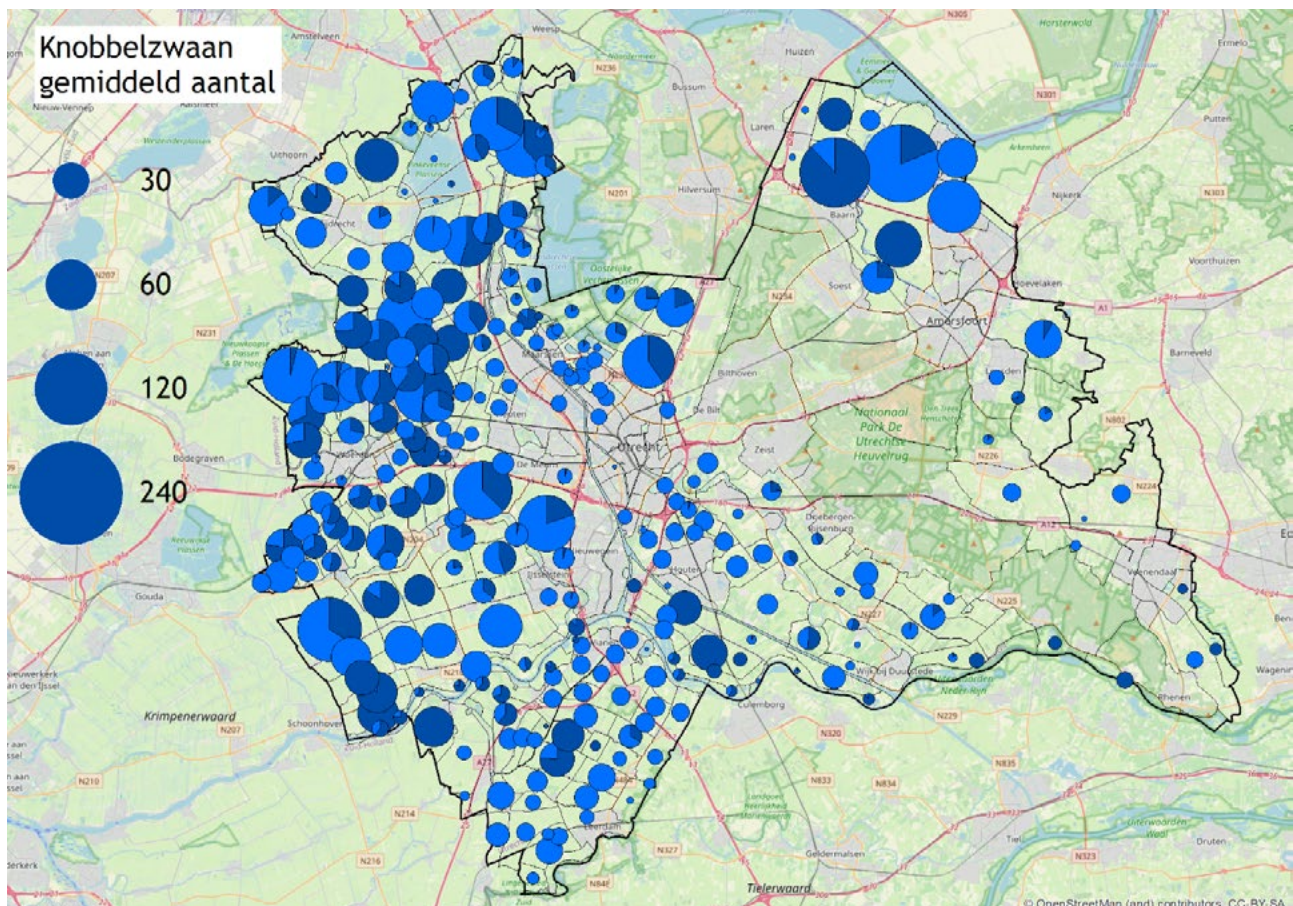
Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: +/-

Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 5200 ex.

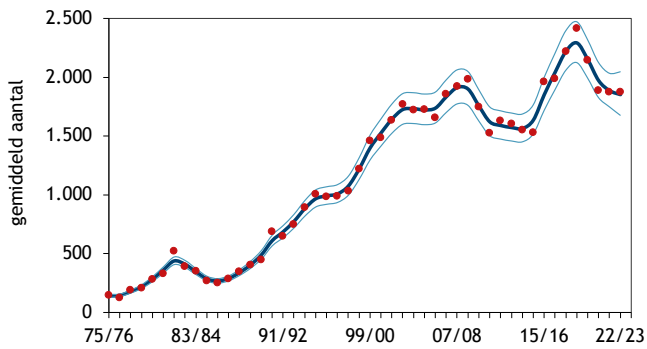
De Knobbelzwaan is een vertrouwde verschijning in de graslandgebieden in Utrecht. Het seizoensgemiddelde komt uit op 3161 individuen per maand met een piek in december (5478 individuen). Zowel de langjarige trend als de trend op korte termijn laten een matige toename zien en volgen hiermee de landelijke ontwikkelingen. Deze lijken voor een belangrijk deel gestuurd te worden door de ontwikkelingen in de broedpopulatie. De meeste pleistersaars zijn afkomstig uit broedgebieden in Nederland of aangrenzende gebieden. Daarnaast is er een kleiner aandeel vogels afkomstig uit de Oostzeeregio. Het is een soort die de noordgrens van zijn verspreidingsgebied heeft in Midden-Scandinavië.

De aantalschatting voor de winter bedraagt 5200 exemplaren (2016-21). Dit is 11% van de Nederlandse populatie. De aantallen in de winter van 2022-23 bevinden zich in die orde van grootte, maar zijn met enige onzekerheid omgeven om dat veel bijgeschat moet worden voor niet-getelde gebieden waar de soort mogelijk wel voorkomt.

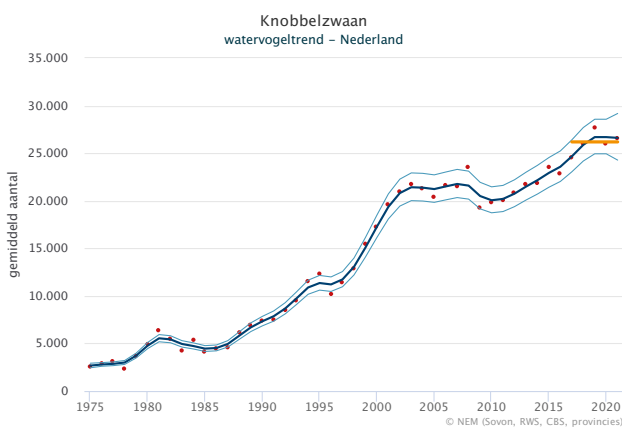
Gezien de verspreiding is het aannemelijk dat de aanwezige Knobbelzwanen vooral lokale broedvogels betreffen. Grote concentraties ruiende vogels zoals op de Randmeren en in het Beneden rivierengebied zijn niet aanwezig in Utrecht.

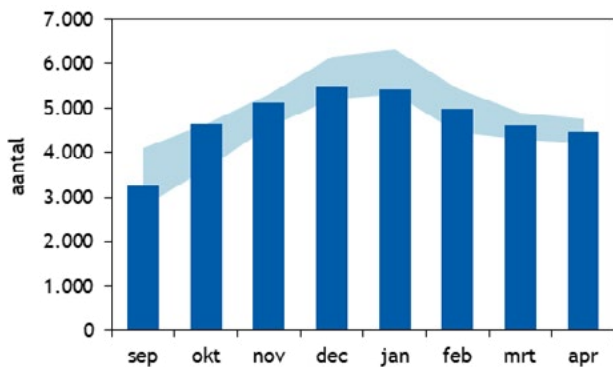
Figuur 7a. Knobbelzwaan gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 7b. Trend Knobbelzwaan in Utrecht.

Figuur 7c. Trend Knobbelzwaan in Nederland. De oranje lijn geeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen weer.

Figuur 7d. Seizoenspatroon Knobbelzwaan in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijinschatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

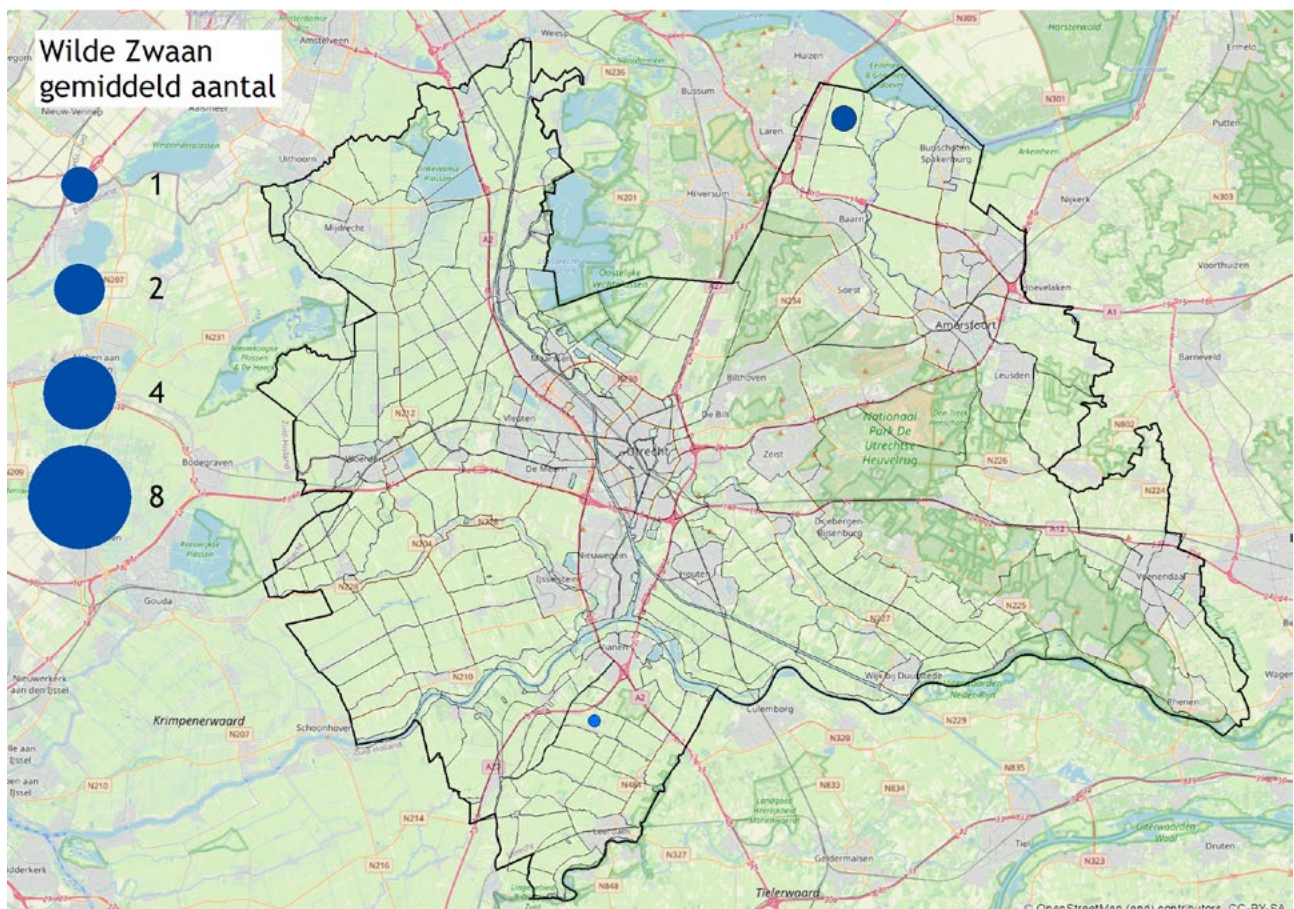
WILDE ZWAAN *Cygnus cygnus*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: ?/-
 Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 61 ex.

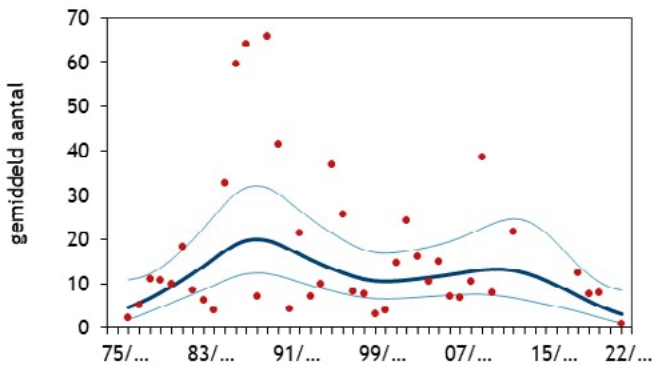
Hoewel sinds 2005 één tot drie paar Wilde Zwanen in Nederland broeden is het hier toch vooral een pleisteraar in het winterseizoen. Het gaat hoofdzakelijk om broedvogels uit Fenno-Scandinavië en het noordwesten van Rusland.

De Wilde Zwaan is een heel stuk zeldzamer dan de Knobbelzwaan in Utrecht. Het getelde maximum bedroeg slechts vijf exemplaren in december 2022. De soort werd alleen in het Eemland en in de Vijfheerenlanden waargenomen. De langjarige trend is onzeker (mede door de lage aantallen per seizoen,

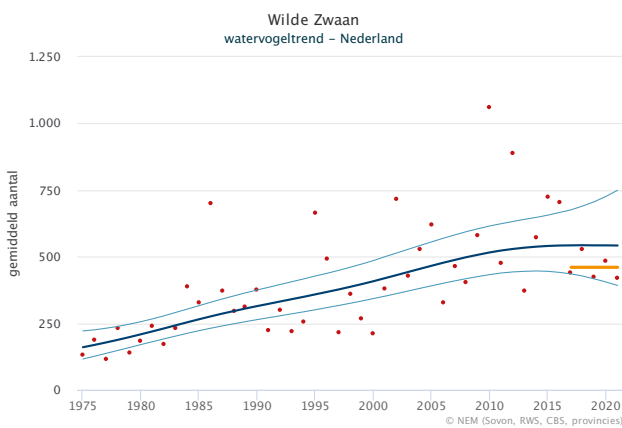
waardoor toevalstreffers voorkomen), de trend op korte termijn laat een matige afname zien. Landelijk zijn de aantallen na jarenlange toename gestabiliseerd. Mogelijk bestaat er bij deze soort een tendens om noordelijker te overwinteren in verband met het vaker voorkomen van milde winters. De aantalschatting voor 2016-21 bedraagt 61 exemplaren voor de winter. Daar liggen de aantallen in 2022-23 ver onder. De aantallen zijn landelijk gezien (2800-4900 ex. in de winters van 2016-21) van weinig betekenis.

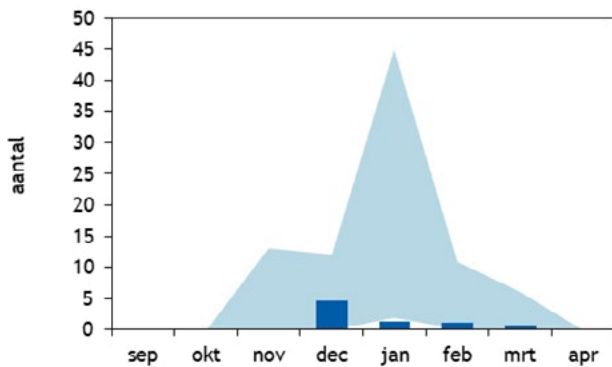
Figuur 8a. Wilde Zwaan gemiddeld aantal per gebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 8b. Trend Wilde Zwaan in Utrecht.

Figuur 8c. Trend Wilde Zwaan in Nederland. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 8d. Seizoenspatroon Wilde Zwaan in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijschatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

KLEINE ZWAAN *Cygnus columbianus*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: -/--

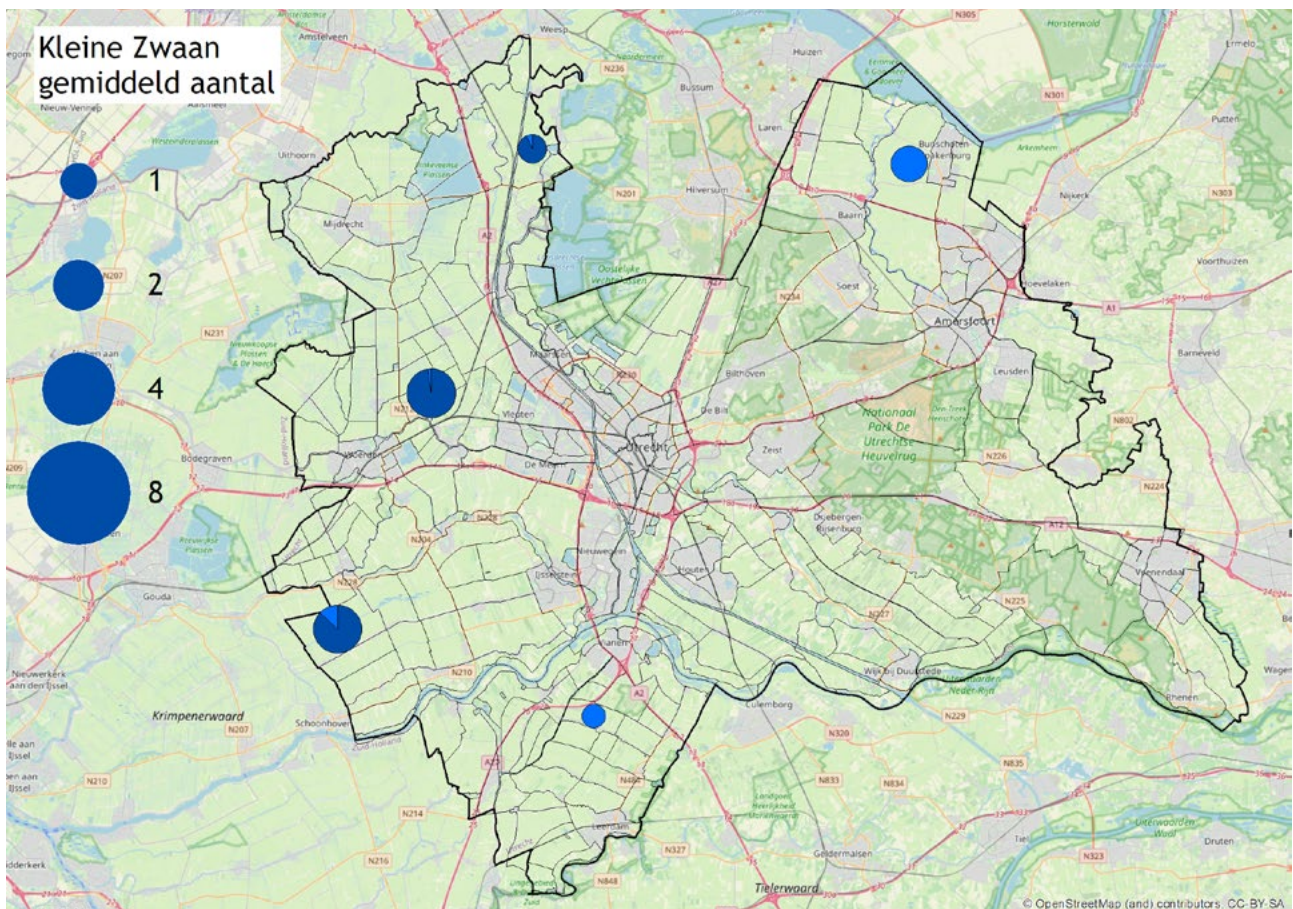
Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 550 ex.

Kleine Zwanen zijn (sub)-Arctische broedvogels. Vogels afkomstig van de Noordwest-Russische toendra's kunnen in de periode oktober-maart in Nederland worden waargenomen.

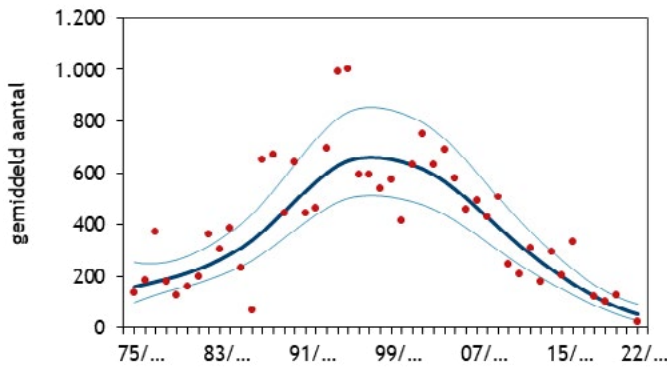
Met een geteld maximum van 42 exemplaren is de Kleine Zwaan tegenwoordig een schaarse verschijning in Utrecht. De langjarige trend laat een matige afname zien, de trend op korte termijn een sterke afname. Beide trends lopen parallel aan de landelijke trend; vanaf 1980 namen de aantallen toe, met een piek

rond de eeuwwisseling, gevolgd door snel teruglopende aantallen in de afgelopen twee decennia. Voor 2016-21 wordt het winteraantal in Utrecht nog op 550 exemplaren geschat. De aantallen in de winter van 2022-23 bedragen daarvan slechts zo'n 10%.

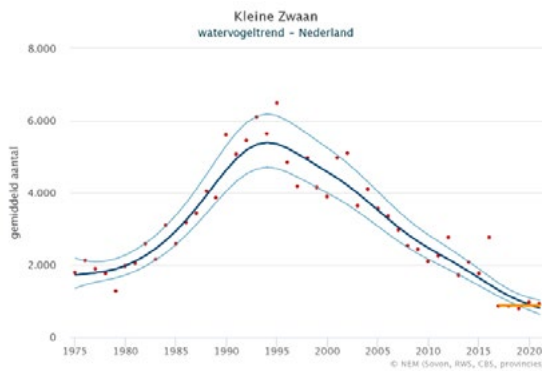
De oorzaken van de afname lijken gebiedsoverstijgend te zijn. De broedpopulatie staat onder druk (laag broedsucces) en verder blijven Kleine Zwanen in toenemende mate ten noorden van Nederland overwinteren.

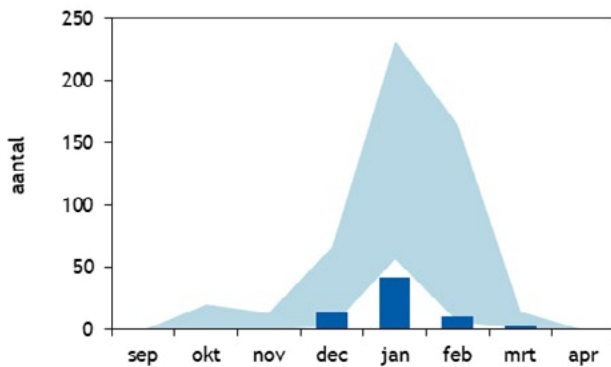
Figuur 9a. Kleine Zwaan gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 9b. Trend Kleine Zwaan in Utrecht.

Figuur 9c. Trend Kleine Zwaan in Nederland. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 9d. Seizoenspatroon Kleine Zwaan in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijschatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

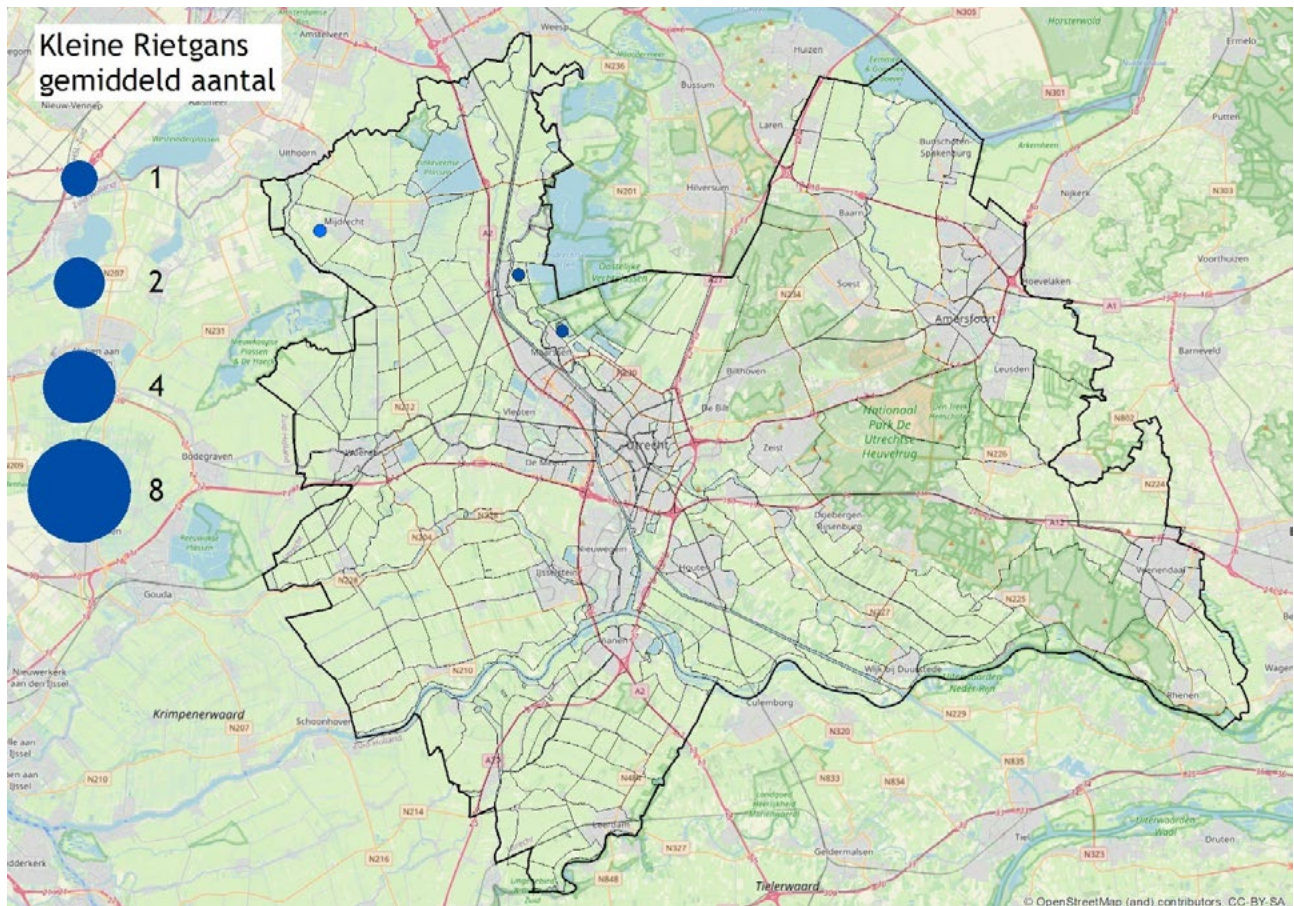
KLEINE RIETGANS *Anser brachyrhynchus*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: +/-

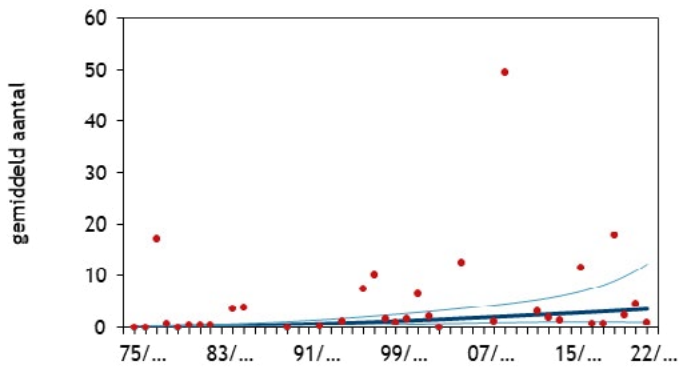
Aantalschatting winter Utrecht (2016/21): 49 ex.

De Kleine Rietgans is een (sub)-arctische broedvogel van West-Groenland, IJsland en Spitsbergen. De Kleine Rietgans is in Nederland een regelmatige wintergast, maar met een erg beperkte verspreiding. Het betreft vooral broedvogels van Spitsbergen. Grote aantallen bevinden zich uitsluitend in vaste gebieden het zuidwesten van Friesland en (voorheen) in een enkele polder in Zuid-Holland. De aantallen zijn sterk afgenomen in Nederland, maar niet in de broedgebieden, wat

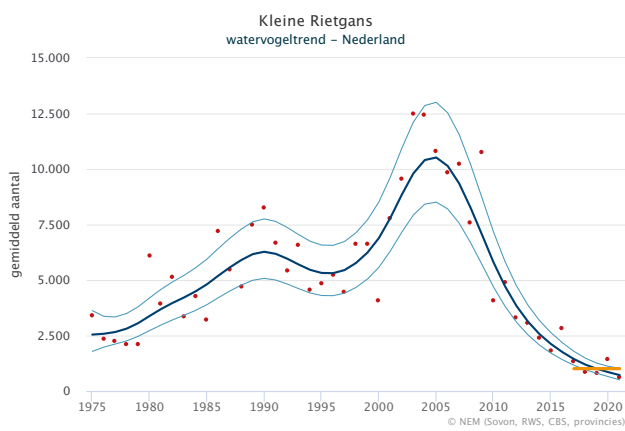
indiceert dat de soort eveneens in toenemende mate noordelijker overwinterd. In de winters van 2016-21 ging het nog om 3600-11.700 exemplaren. In Utrecht werden en worden in de wintermaanden hele kleine aantallen (seizoensgemiddelde 1,0) geteld in gezelschap van andere ganzen. De trend vanaf 2011 is onzeker (zie figuur 10b). Het seizoenspatroon wordt niet weergegeven vanwege de zeer kleine aantallen.

Figuur 10a. Kleine Rietgans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 10b. Trend van Kleine Rietgans in Utrecht.

Figuur 10c. Trend van Kleine Rietgans in Nederland. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

TOENDRARIETGANS *Anser serrirostris*

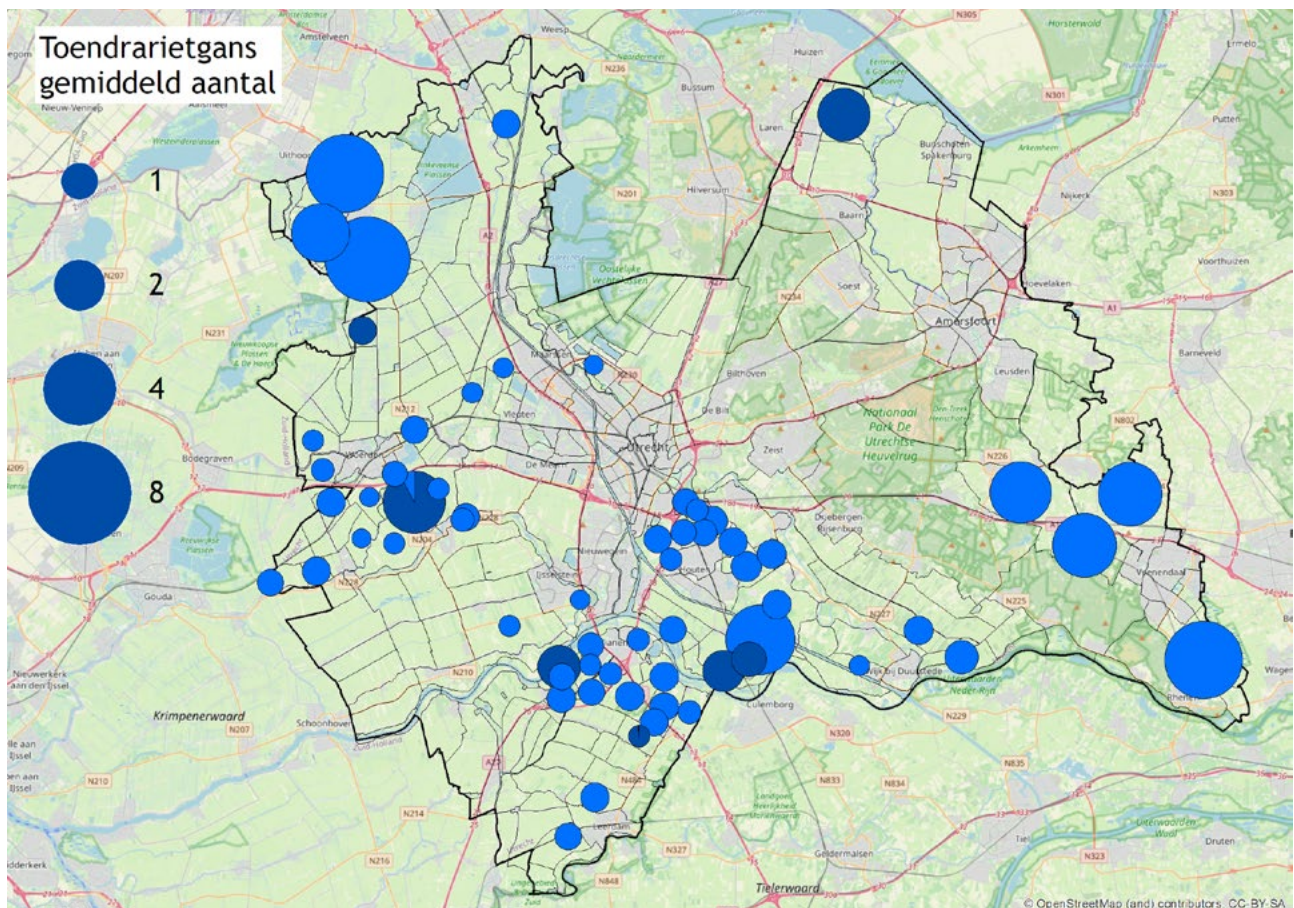
Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: -/-

Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 1000 ex.

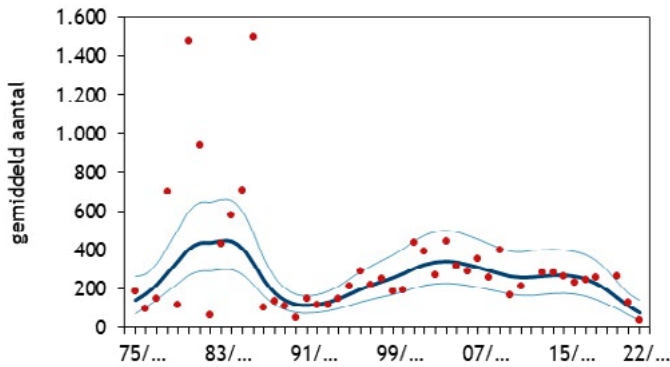
Toendrarietganzen broeden op de toendra's in Siberië. In Nederland kunnen ze worden waargenomen in de periode oktober-maart. Utrecht is landelijk gezien niet de provincie waar de meeste Toendrarietganzen geteld worden. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt namelijk in de akkergebieden in het noorden en oosten van Nederland. In 2016-21 waren er in de wintermaanden zo'n 240.000-350.000 Toendrarietganzen in Nederland aanwezig. Het berekende seizoensgemiddelde voor Utrecht in 2022-23 bedroeg 78 exemplaren, met een maximum van 265 ex. in februari. Op grond van de getelde gebieden lijken de aantallen een stuk lager dan in de voorgaande seizoenen (1000 ex. is de

aantalschatting voor 2015-21. Echter, veel telgebieden waar potentieel wat meer Toendrarietganzen voor kunnen komen werden in het seizoen 2022-23 niet of niet elke maand geteld (zie figuur 11a).

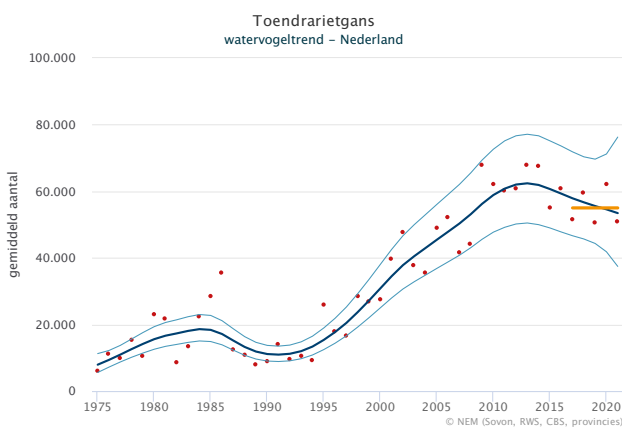
Zowel de lange als de korte termijntrend laten voor deze soort een matige afname zien (zie figuur 11b). Dit contrasteert met de landelijke trend, die op de lange termijn positief is en op de korte termijn stabiel. Het is niet duidelijk of lokale factoren in Utrecht meespelen of dat, zoals bij meerdere soorten ganzen is te zien, het zwaartepunt van de winterspreiding noordwaarts opschuift.

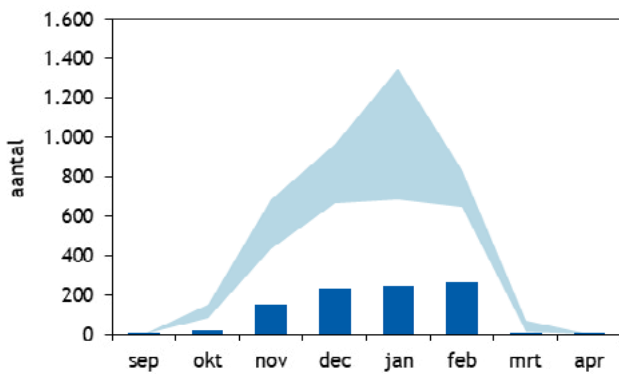
Figuur 11a. Toendrarietgans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 11b. Trend Toendrarietgans in Utrecht.

Figuur 11c. Trend Toendrarietgans in Nederland. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 11d. Seizoenspatroon Toendrarietgans in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijschatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

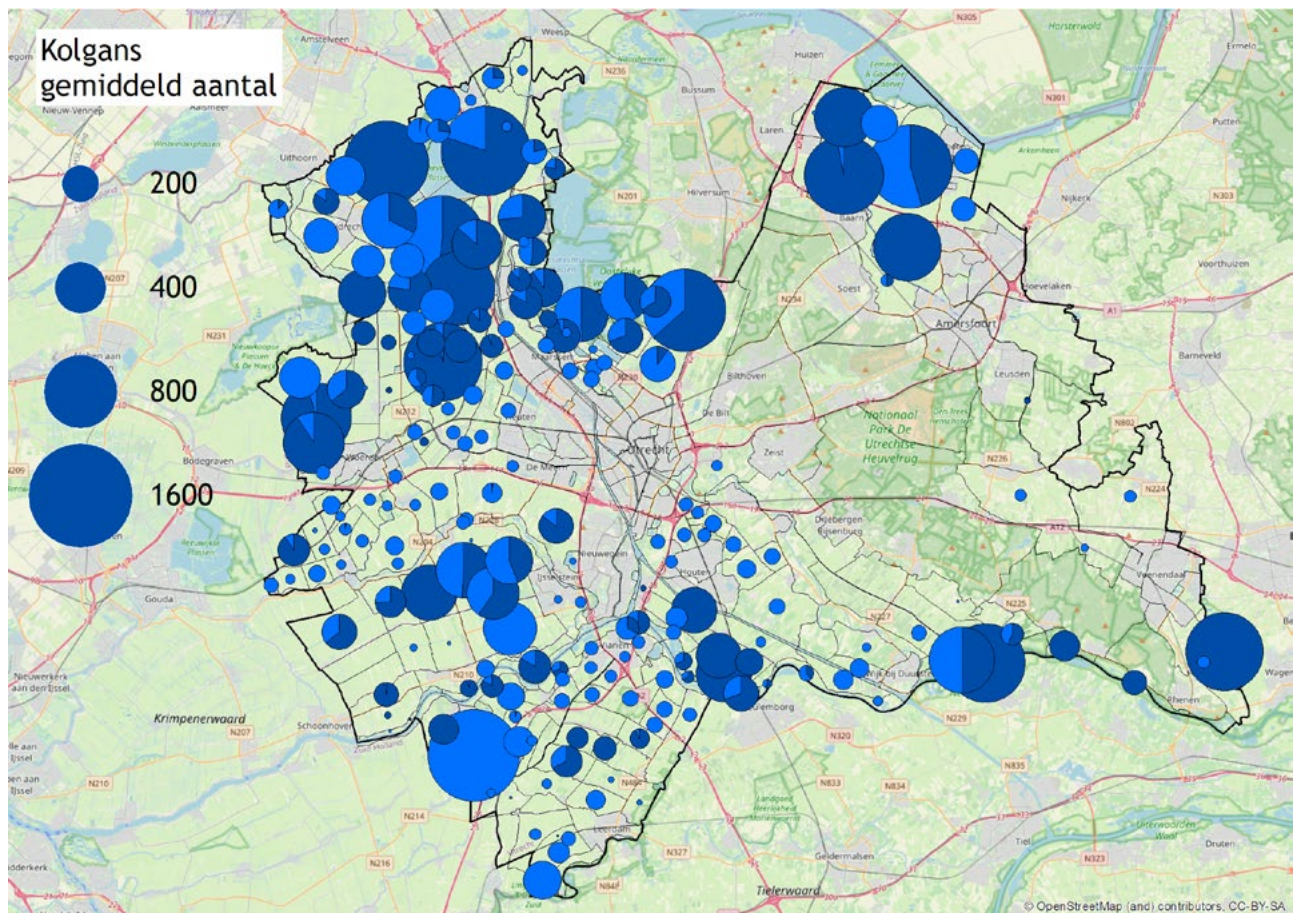
KOLGANS *Anser albifrons*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: ++/?

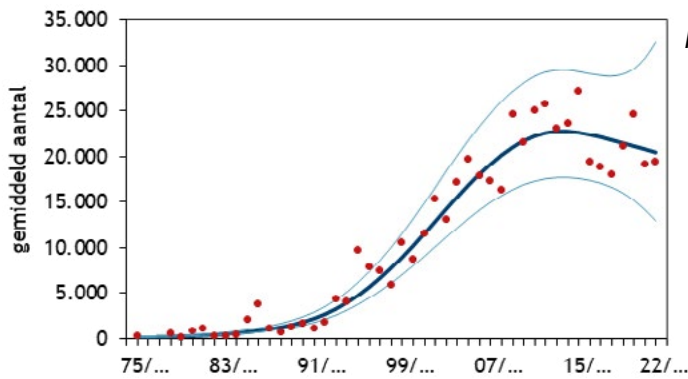
Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 68.100 ex.

Hoewel er zeer kleine aantallen Kolganzen in Nederland broeden (nazaten van lokvogels of ontstnapte vogels) is het hier vooral een talrijke pleisteraar in de maanden oktober-maart. Het gaat om broedvogels uit Siberië. De Kolgans is in de wintermaanden de talrijkste gans in de provincie Utrecht. Het seizoensgemiddelde bedroeg 23.380 exemplaren, met een geteld maximum van 93.926 in januari 2023. De verspreiding is ruim met een voorkeur voor de open graslandgebieden in de Eempolders, het noordwesten en westen van de provincie en langs de Nederrijn en het Valleikanaal bij Veenendaal. De graslandgebieden in de Vijfheerenlanden lijken juist minder in trek.

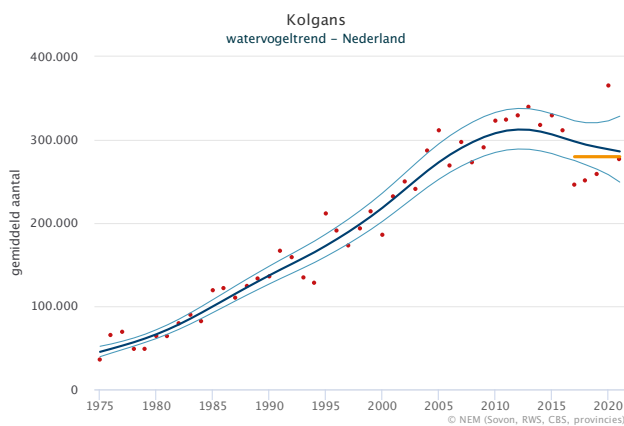
In 2016-21 werden de winteraantallen op 68.100 ex. geschat, 8% van de landelijke aantallen. Het aantal in de winter van 2022-23 lag een derde hoger en was ook hoger dan de aantallen in de voorgaande vijf seizoenen (figuur 12d). De aantaltrend die is berekend over de lange termijn, sinds 1980, is nog altijd sterk positief. De sterke toename tot 2010 draagt hier sterk aan bij. Sindsdien fluctueren de jaarlijkse aantallen licht. Hierdoor is de trendbeoordeling voor de periode sinds 2011 onzeker. Dit beeld zien we ook landelijk. Hierbij speelt een rol dat Kolganzen langer noordelijk van Nederland blijven pleisteren, alsmede tegenvallend broedsucces in de broedgebieden van recente jaren.

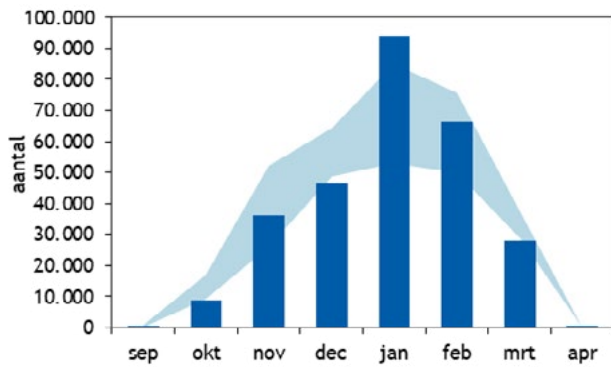
Figuur 12a. Kolgans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 12b. Trend Kolgans in Utrecht.

Figuur 12c. Trend Kolgans in Nederland. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 12d. Seizoenspatroon Kolgans in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bij-schatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

GRAUWE GANS *Anser anser*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: +/-

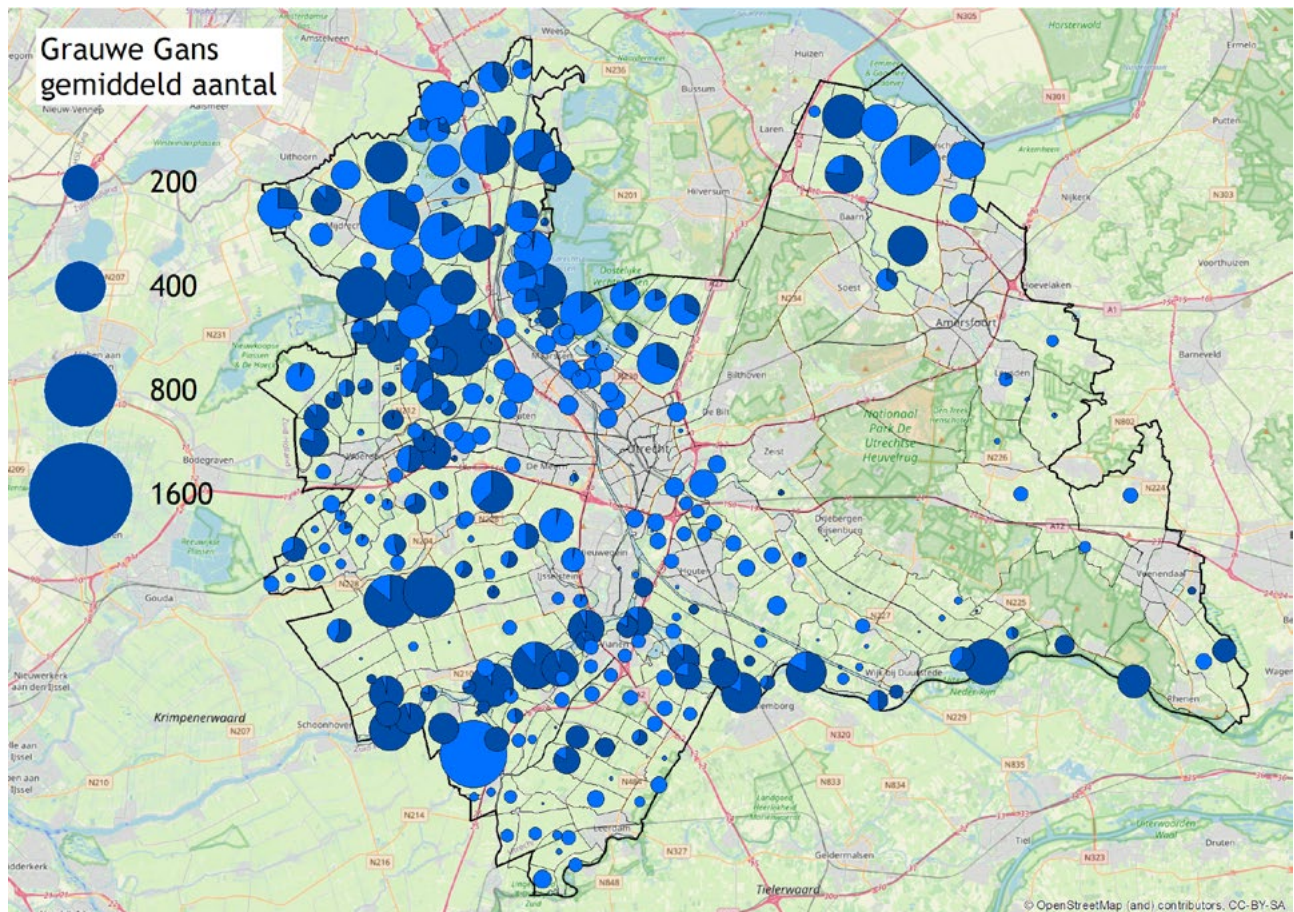
Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 45.900 ex.

Grauwe Ganzen hebben een relatief zuidelijke verspreiding. Zo is de soort hier ook broedvogel en zelfs talrijk, met 100.000-165.000 broedparen in 2018-2020. Van deze eigen broedvogels verblijven de meeste jaarrond in Nederland. In de doortrek- en winterperiode pleisteren hier ook broedvogels uit Denemarken en Zweden.

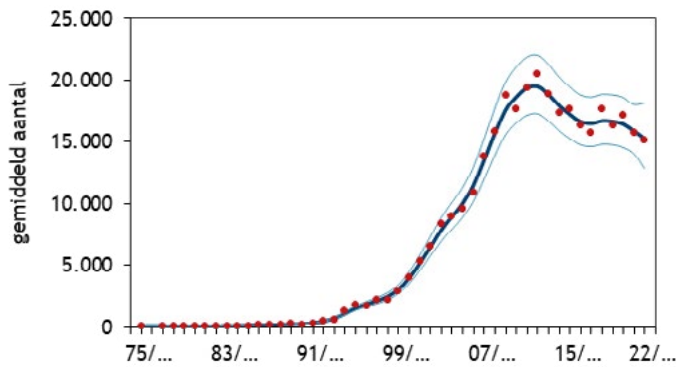
Jaarrond is de Grauwe Gans een hele bekende verschijning in Utrecht. De verspreiding is ruim en de soort wordt in een scala aan habitats waargenomen. Grotere aantallen zijn te vinden in de open graslandgebieden en de uiterwaarden van Nederrijn-Lek. Het

seizoensgemiddelde bedroeg 17.864 exemplaren met een maximum van 39.127 in december. De lange termijn-trend vertoont een sterke toename. Op de korte termijn is sprake van een matige afname van de aantallen (zie figuur 13b). Dit is opvallend, want landelijke zijn de aantallen op korte termijn nog wel toegenomen. Wellicht speelt faunabeheer hierbij een rol of zijn er andere nog onbekende regionale factoren.

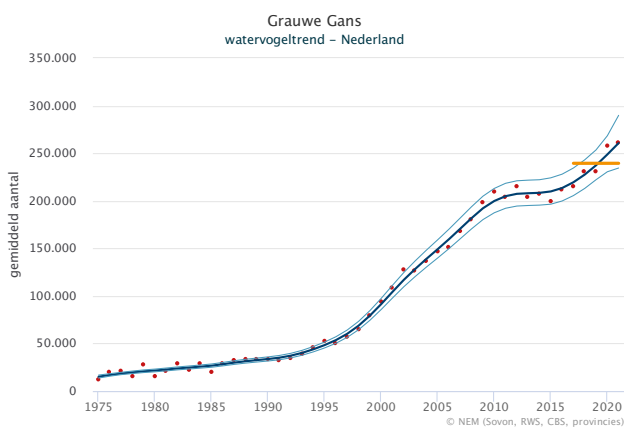
De Utrechtse aantallen in de winter van 2022-23 lagen wel in de orde van grootte van de aantalschatting voor 2016-21 (45.900 ex.); het gaat om zo'n 8% van de landelijke aantallen.

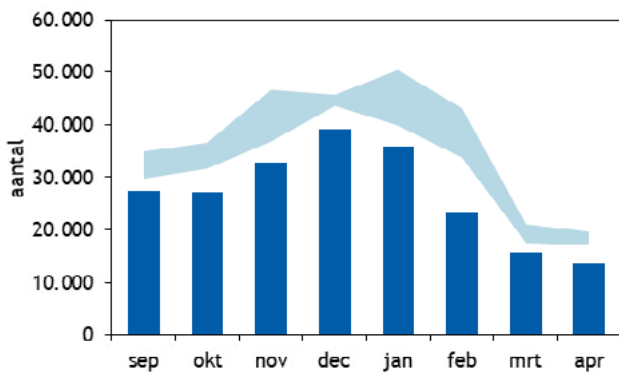
Figuur 13a. Grauwe Gans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 13b. Trend Grauwe Gans in Utrecht als pleisteraar buiten de broedtijd.

Figuur 13c. Trend Grauwe Gans in Nederland als pleisteraar buiten de broedtijd. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 13d. Seizoenspatroon Grauwe Gans in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijchatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

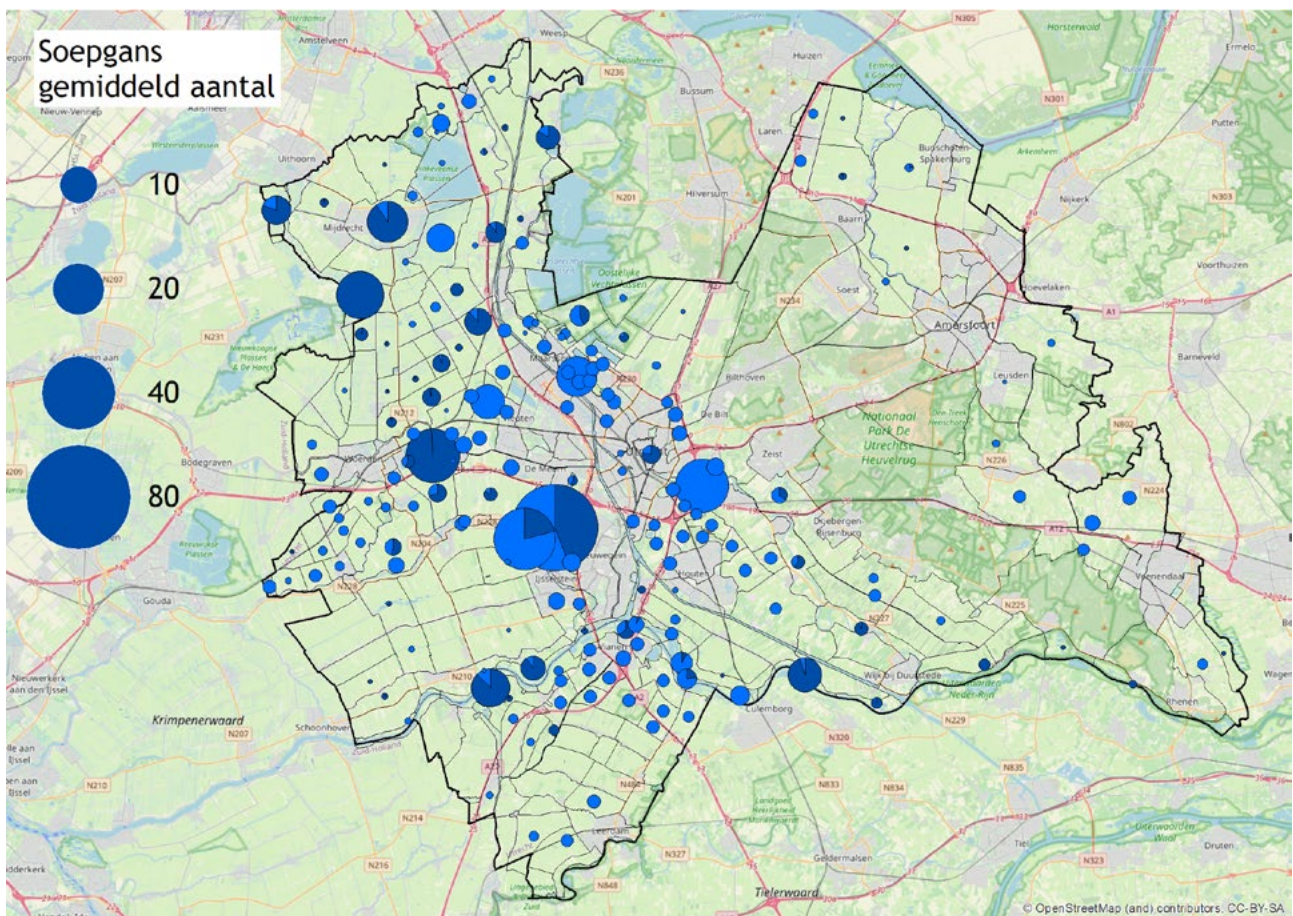
SOEPGANS *Anser anser forma domestica*

Trend Utrecht vanaf 1999 resp. 2011: -/--

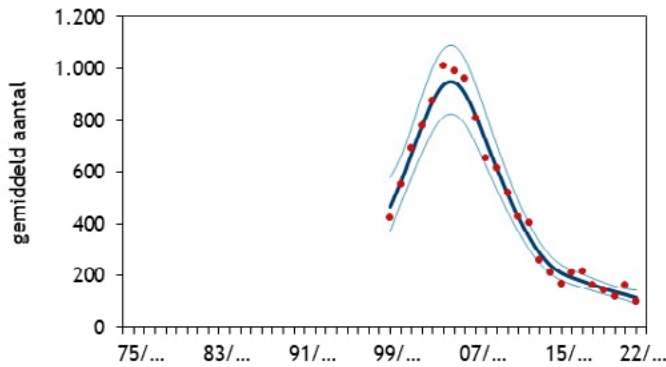
Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 990 ex.

De Soepgans of Boerengans is de gedomesticeerde vorm van de Grauwe Gans en komt in allerlei vormen voor. Vaak geheel wit, soms met witte veerpartijen en af en toe gekleurd als een Grauwe Gans maar dan met een dikke buik en afwijkende snavel. Allerlei typen hybriden verdwijnen ook vaak in de boeken als Soepgans. De meeste Soepganzen bevinden zich als afzonderlijke groepen op vaste plekken, niet zelden nabij bebouwing of in de stad. Kleine aantallen worden als eenling tussen groepen Grauwe Ganzen geteld. Het

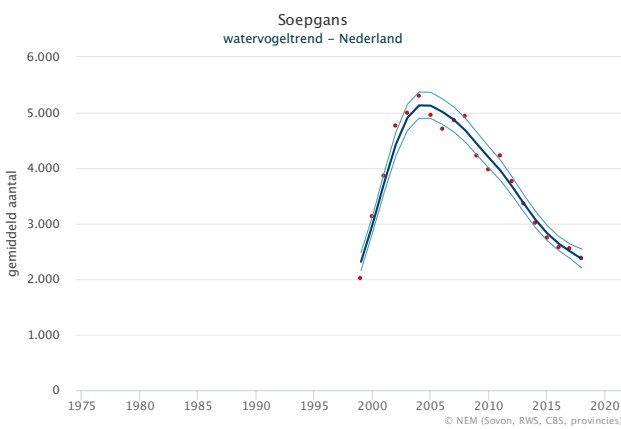
seizoensgemiddelde bedroeg 333 exemplaren, met een maximum van 804 in januari. De trend op lange termijn (vanaf 1999) duidt op een matige afname, de korte termijntrend laat zelfs een sterke afname zien, die is te verklaren door het gericht wegvangen van groepen. Ook landelijk zijn de aantallen sterk afgenomen. In 2016/21 werden de winteraantallen op 990 ex. geschat. De aantallen in de winter van 2023/ 21 lagen daar iets onder. Het gaat om zo'n 8% van de landelijke aantallen.

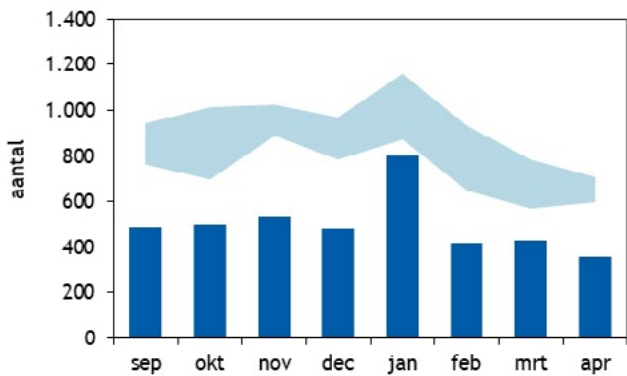
Figuur 14a. Soepgans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 14b. Trend Soepgans in Utrecht als pleisteraar buiten de broedtijd.

Figuur 14c. Trend Soepgans in Nederland als pleisteraar buiten de broedtijd.

Figuur 14d. Seizoenspatroon Soepgans in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijchatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

GROTE CANADESE GANS *Branta canadensis canadensis*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: ++/?

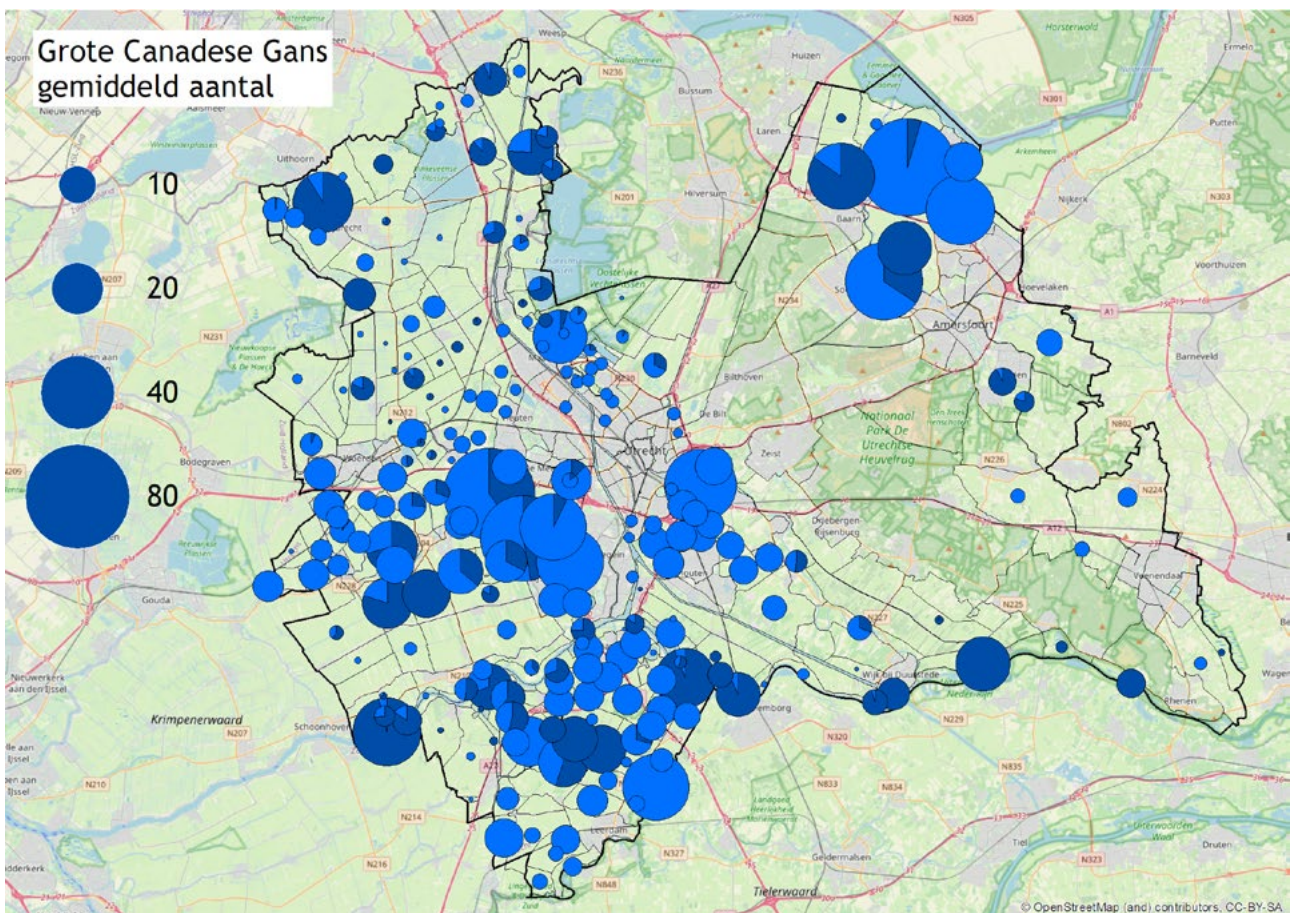
Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 3900 ex.

De Grote Canadese Gans is inheems in Noord-Amerika. In Nederland is het dier sinds de jaren zeventig in het wild gevestigd (ontsnapte of vrijgelaten vogels) en heeft zich sterk uitgebreid als broedvogel en ook als jaar-rond pleisteraar. De meeste pleisteraars in Nederland betreffen eigen broedvogels, maar er is ook enige instroom van vogels uit aangrenzende regio's en in sommige jaren zelfs uit Zweden en Denemarken.

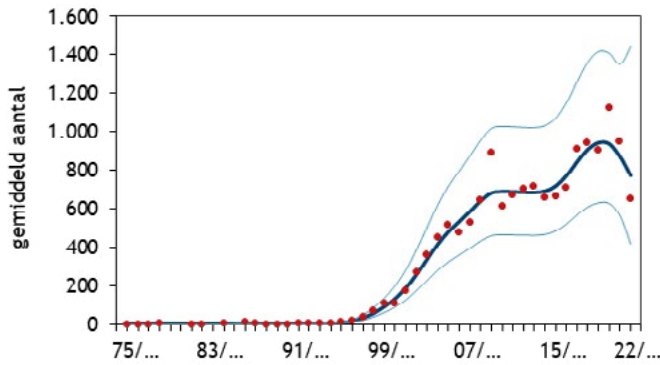
Deze soort is wijdverspreid in de Eempolders en het zuiden en westen van de provincie. Het

seizoensgemiddelde bedroeg 1077 exemplaren met een maximum van 2309 geteld in januari. De lange termijn trend laat een sterke toename zien, op korte termijn is de trend onzeker (zie figuur 15b). Landelijk nemen de aantallen nog wel toe.

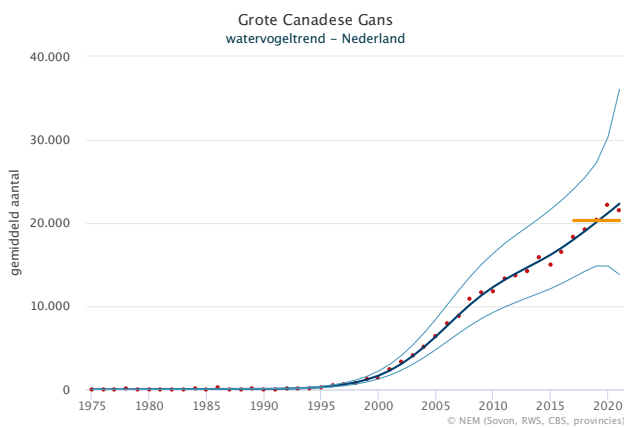
In 2016-21 werden de aantallen in de winter nog op 3900 ex. geschat, 7% van de landelijke aantallen. De winteraantallen van 2022-23 liggen bijna de helft lager en zulke lage aantallen zijn evenmin in de voorgaande vijf seizoenen vastgesteld (figuur 15d). Een verklaring hiervoor ontbreekt vooralsnog.

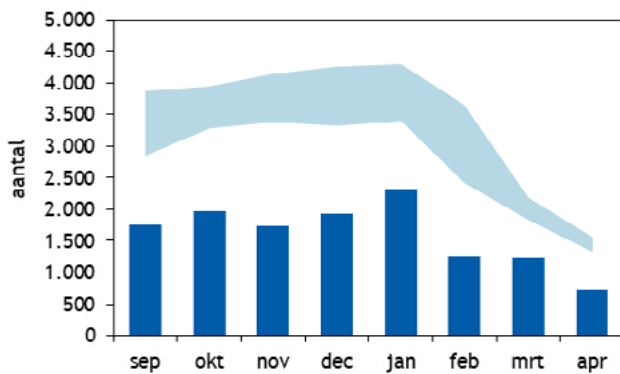
Figuur 15a. Grote Canadese Gans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bij-geschat = lichtblauw.

Figuur 15b. Trend Grote Canadese Gans in Utrecht als pleisteraar buiten de broedtijd.

Figuur 15c. Trend Grote Canadese Gans in Nederland als pleisteraar buiten de broedtijd. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 15d. Seizoenspatroon Grote Canadese Gans in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijschatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

KLEINE CANADESE GANS *Branta hutchinsii*

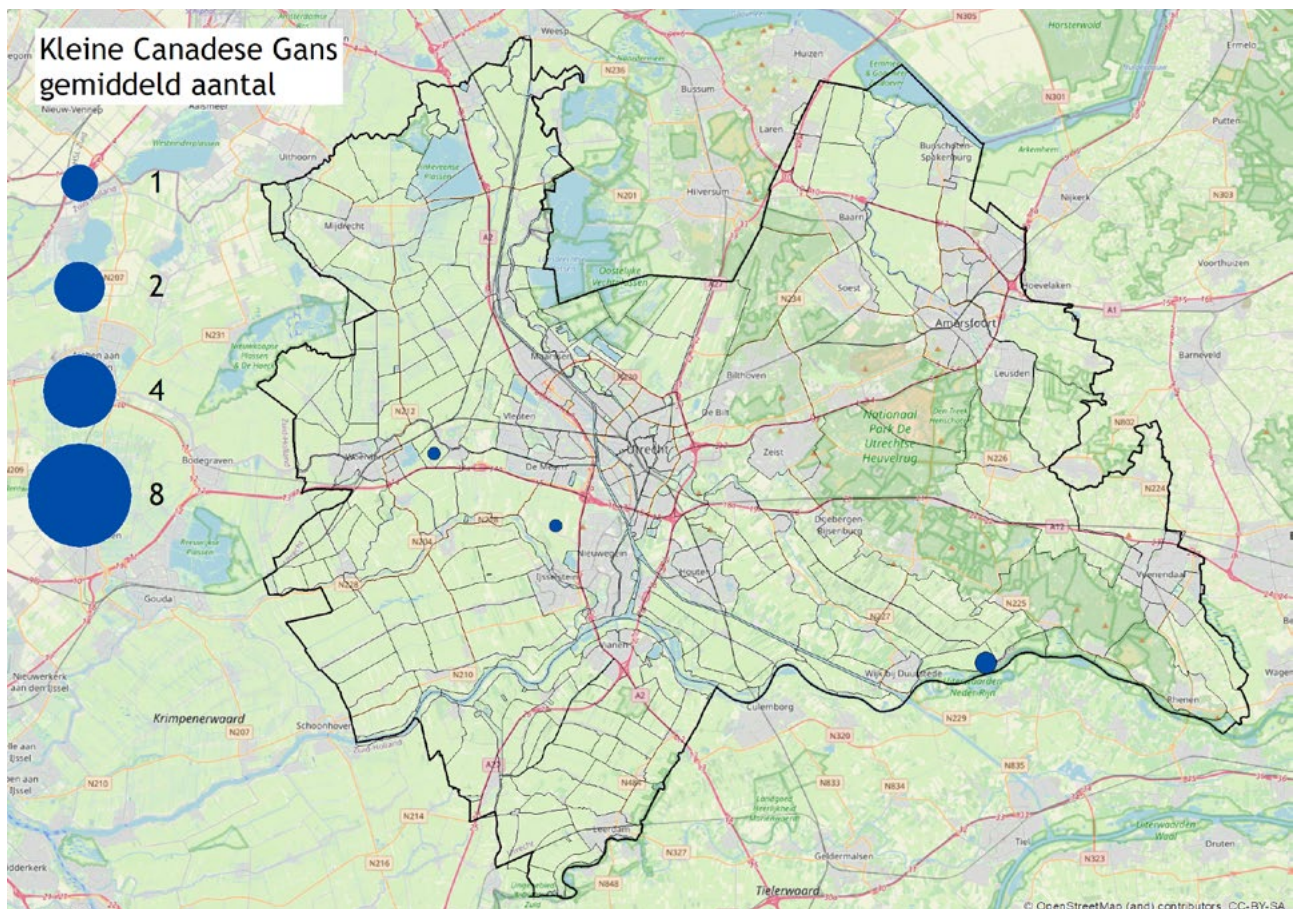
Trend Utrecht vanaf 1999 resp. 2011: ?/--

Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): ?

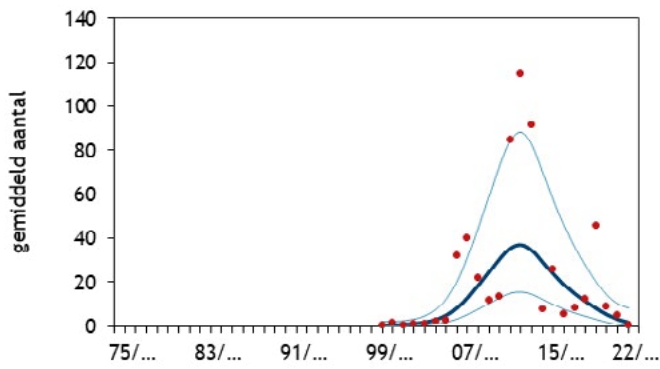
De Kleine Canadese Gans is inheems in Noord-Amerika. In Nederland is het dier in het wild gevestigd (ontsnapte of vrijgelaten vogels, al is niet uitgesloten dat er een enkele keer een dwaalgast van één van de oostelijke ondersoorten van Noord-Amerika Nederland bereikt). De soort is veel minder talrijk in Nederland dan de Grote Canadese Gans en komt hier zowel als broedvogels en als pleisteraar buiten de broedtijd voor. Ook in Utrecht is het een schaarse verschijning als pleisteraar. Het gaat vermoedelijk om de

westelijke ondersoort ‘minima’, maar het kan ook goed om hybride ganzen gaan (van Kleunen *et al.* 2021). Het seizoensgemiddelde in 2022-23 bedroeg één exemplaar met een maximum van drie in december. De lange termijntrend is onzeker, de korte termijntrend laat een sterke afname zien. In seizoen 2012-13 werden nog maximaal 115 ‘Kleine Canadezen’ geteld (zie figuur 16b).

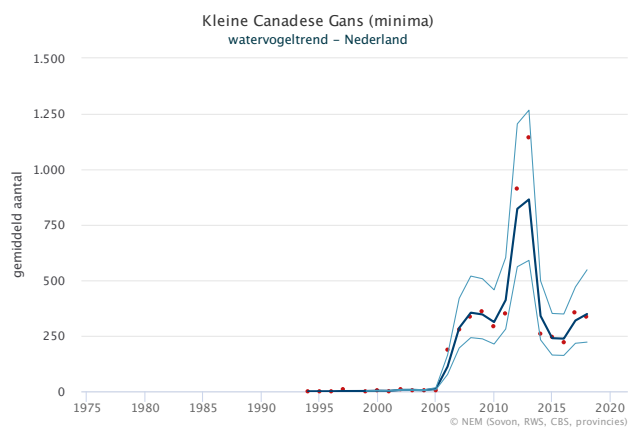
Vanwege het zeer schaarse voorkomen is geen seizoenpatroon opgenomen.

Figuur 16a. Kleine Canadese Gans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 16b. Trend Kleine Canadese Gans in Utrecht als pleisteraar buiten de broedtijd.

Figuur 16c. Trend Kleine Canadese Gans in Nederland als pleisteraar buiten de broedtijd.

BRANDGANS *Branta leucopsis*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: ++/?

Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 22.000 ex.

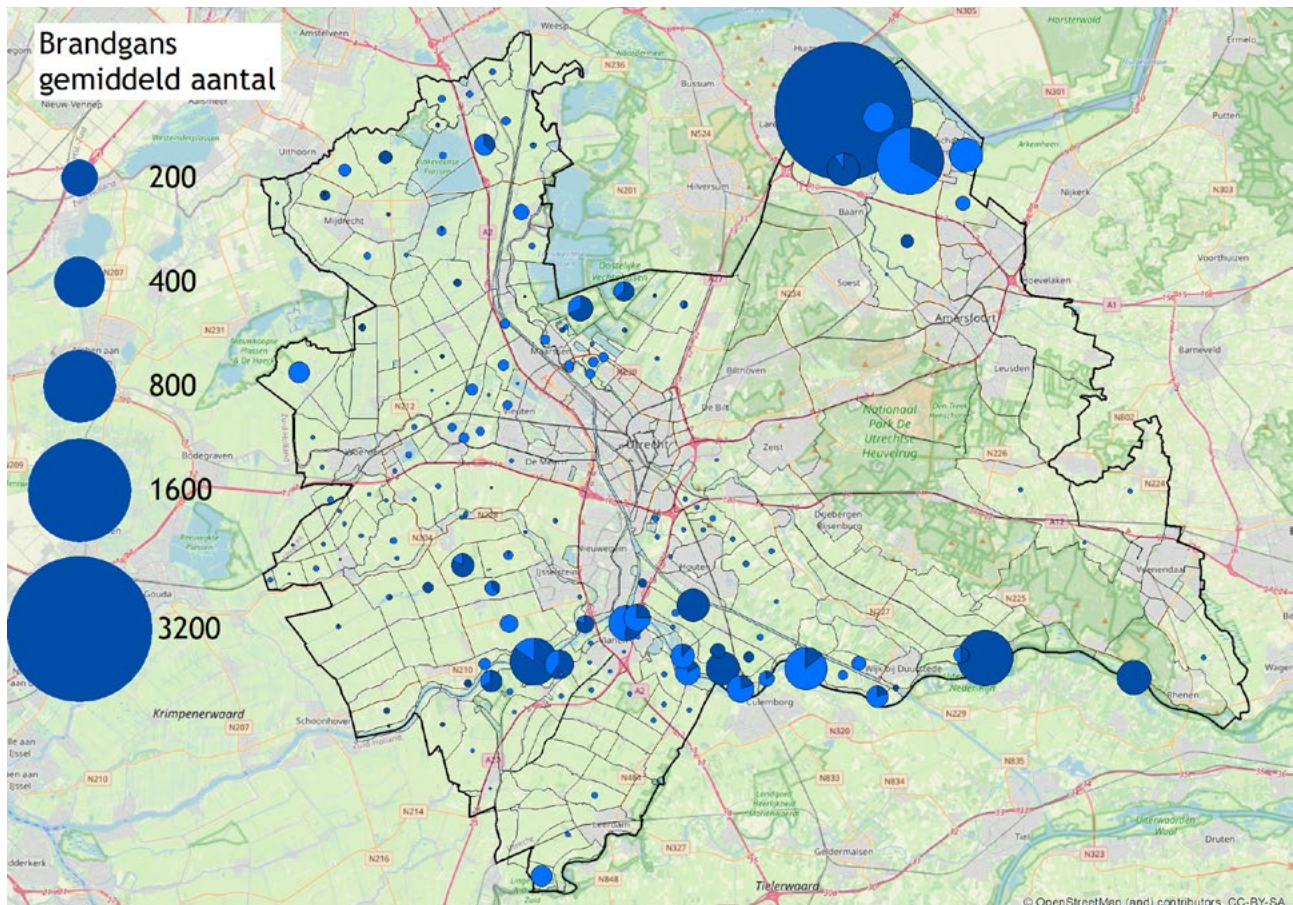
Van oorsprong is de Brandgans een broedvogel uit (sub)-arctische gebieden. Heel opmerkelijk heeft deze soort zijn broedverspreiding sterk zuidwaarts uitgebreid. Tegenwoordig herbergt Nederland een grote broedpopulatie die voor 2018-20 wordt geschat op 14.000-20.000 broedpaar. In het winterseizoen doen broedvogels van de Barentssee en het Oostzeegebied Nederland aan.

Het voorkomen van Brandganzen in Utrecht kent twee zwaartepunten: de Eempolders en de uiterwaarden van Nederrijn-Lek. Elders zijn de aantallen kleiner en is het voorkomen meer verspreid. In de uiterwaarden van Nederrijn-Lek gaat het vooral om lokale broedvogels die jaarrond in de omgeving van de broedplaatsen (Stuw Amerongen, Stuw Hagestein) blijven hangen.

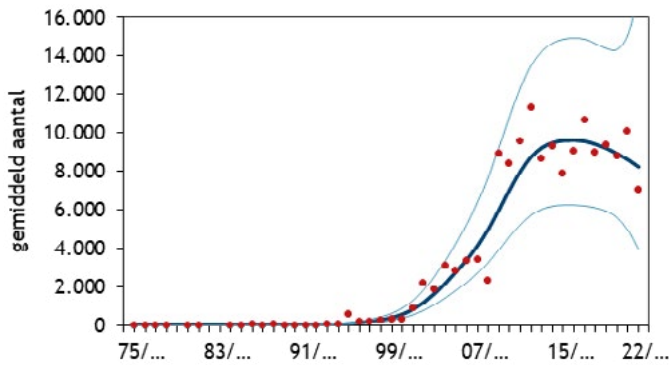
In de Eempolders gaat het om overwinteraars van elders. Het seizoensgemiddelde bedroeg 6205 exemplaren met een seizoensmaximum van 20.914 in maart (zwaartepunt in de Eempolders). Zo'n 3% van de landelijke aantallen zit 's winters in Utrecht.

De lange termijntrend laat een sterke toename zien, op de korte termijn is de trend onzeker (zie figuur 17b). Landelijk is de korte termijntrend weliswaar nog positief, maar vertoont de aantalsgrafiek een duidelijk afvlakking van de aantallen (figuur 17c).

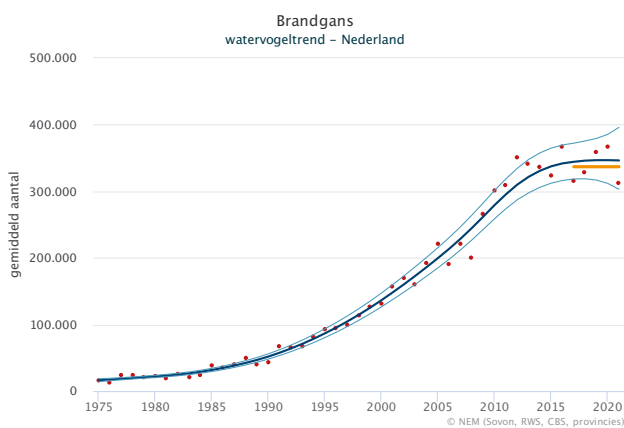
De maartaantallen zijn vergelijkbaar met die van de voorgaande vijf seizoenen (aantalsschatting 2016-21: 21.500 ex.). De winteraantallen lagen daarentegen iets onder het niveau van de voorgaande vijf seizoenen (figuur 17d).

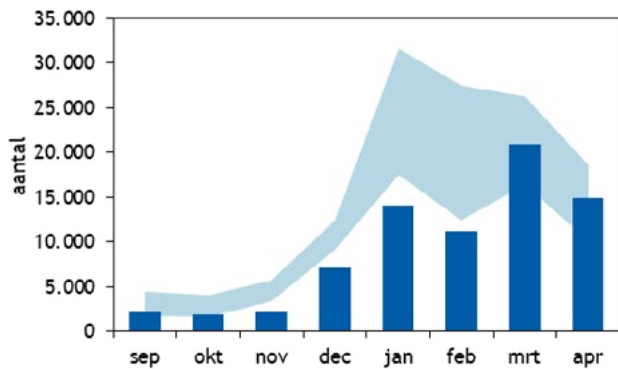
Figuur 17a. Brandgans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 17b. Trend Brandgans in Utrecht als pleisteraar buiten de broedtijd.

Figuur 17c. Trend Brandgans in Nederland als pleisteraar buiten de broedtijd. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 17c. Seizoenspatroon Brandgans in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bijchatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

NIJLGANS *Alopochen aegyptiaca*

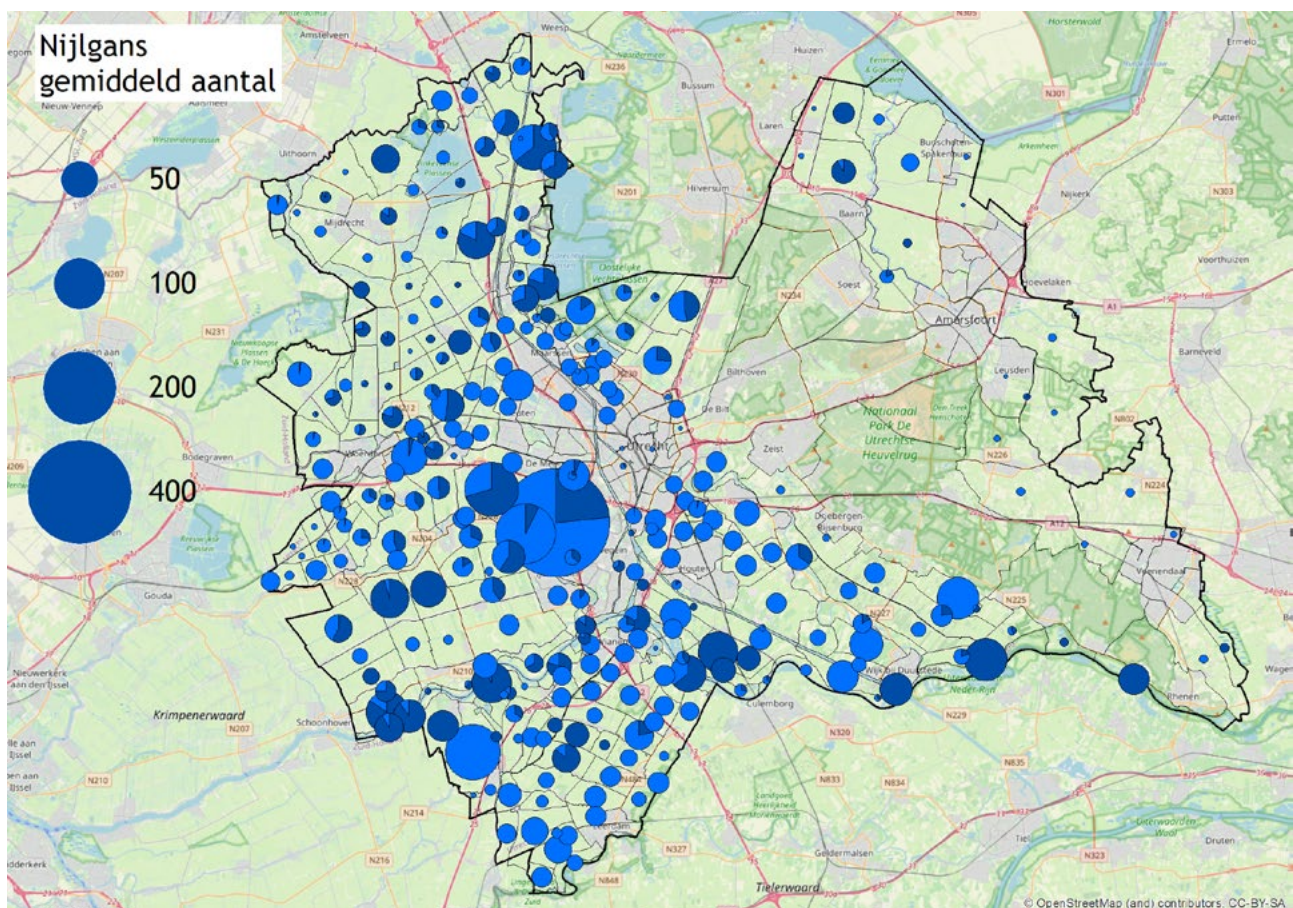
Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: ++/?

Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 4400 ex.

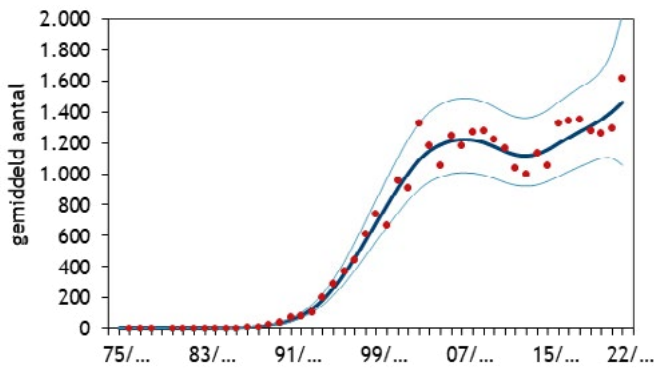
De Nijlgans is inheems in delen van Afrika, In Nederland is het een exoot, één van de meest succesvolle. Hij heeft zich sinds de jaren zeventig in rap temp over heel Nederland verspreid en zelfs verder naar Duitsland en Denemarken. De broedpopulatie in Nederland wordt voor 2018-20 op 7700-13.000 broedpaar geschat. Deze vogels zijn veelal standvogel, maar kunnen wel wat zwerfgedrag vertonen en zich buiten de broedtijd deels concentreren in groepen.

De Nijlgans is in Utrecht wijdverspreid in kleine aantallen per telgebied. Grote aantallen waren te vinden net

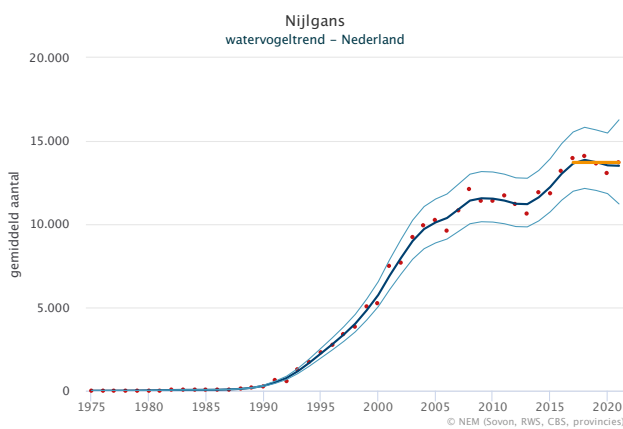
ten zuidwesten van Utrecht en in de uiterwaarden van Nederrijn-Lek. Het seizoensgemiddelde bedroeg 2818 exemplaren met een maximum van 6161 in september. De lange termijntrend laat een sterke toename zien, de trend op korte termijn is onzeker, maar duiden op stabilisatie van de aantallen (zie figuur 18b). De Utrechtse aantallen volgen daarmee de landelijke ontwikkeling, De aantallen in de winter van 2022-23 waren vergelijkbaar met die van de voorgaande vijf seizoenen, toen de aantalschatting 4400 ex. bedroeg. Het gaat om zo'n 11% van de landelijke aantallen.

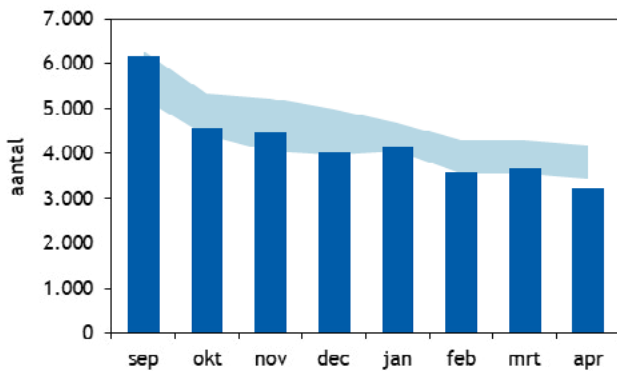
Figuur 18a. Nijlgans gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 18b. Trend Nijlgans in Utrecht als pleisteraar buiten de broedtijd.

Figuur 18c. Trend Nijlgans in Nederland als pleisteraar buiten de broedtijd. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 18d. Seizoenspatroon Nijlgans in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bij-schatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

SMIENT *Mareca penelope*

Trend Utrecht vanaf 1980 resp. 2011: +/-

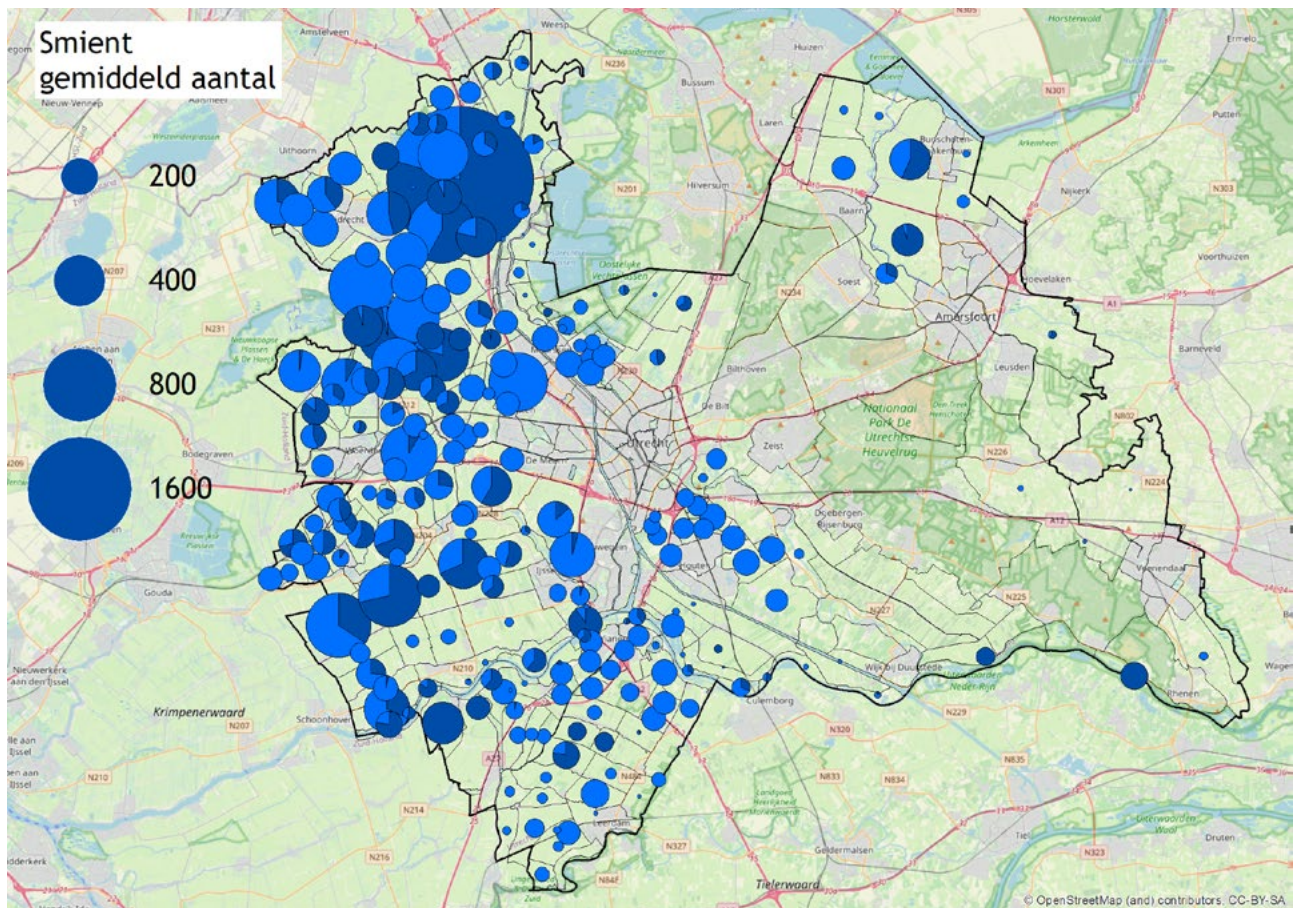
Aantalschatting winter Utrecht (2016-21): 68.100 ex.

Smienten komen in Nederland vooral voor als doortrekker en overwinteraar. Het gaat om broedvogels uit het noorden, de boreale en sub-arctische gebieden van Scandinavië en Rusland.

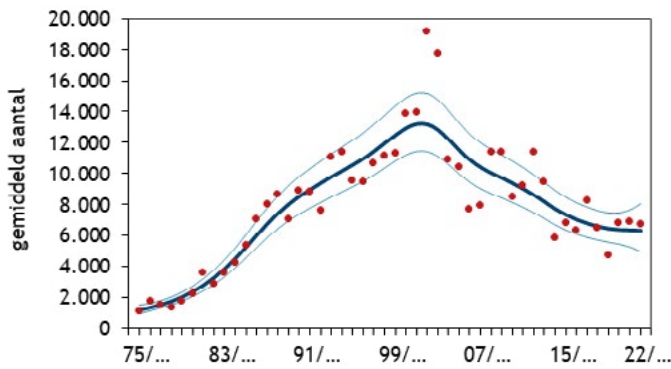
In Utrecht komen de grootste aantallen Smienten voor in de veenweidegebieden in het westen van de provincie, waar de Vinkeveense Plassen er uitspringen. Daar verblijven overdag duizenden Smienten die 's nachts in de omringende graslanden foerageren. De aanvullende tellingen in de polders bij Woerden lieten zien dat er verspreid groepen Smienten aanwezig zijn op en langs brede weteringen in open graslandpolders.

Het seizoensgemiddelde bedroeg 23.765 exemplaren, met een seizoensmaximum van 59.676 in december. De trend op lange termijn laat een matige toename

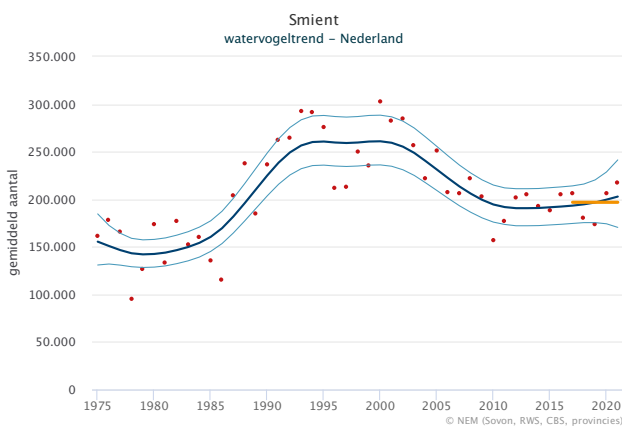
zien, terwijl de trend op korte termijn juist een matige afname vertoont. Landelijk zijn de aantallen na een afname begin 2000 gestabiliseerd. De winteraantallen in 2022-23 lagen vermoedelijk lager dan in de voorgaande vijf seizoenen (aantalschatting 2016-21: 68.100 ex.), maar dit is met enige onzekerheid omgeven omdat de soort in relatief veel kansrijke gebieden niet is geteld. Duidelijk is wel dat de aantallen Smienten in Utrecht rond de eeuwwisseling hoger waren (zie figuur 19b). Oorzaken voor deze wat lagere aantallen liggen waarschijnlijk deels in de broedgebieden (lager broedsucces). Ook kan meespelen dat de winterverspreiding noordwaarts opschuift door het vaker voorkomen van milde winters.

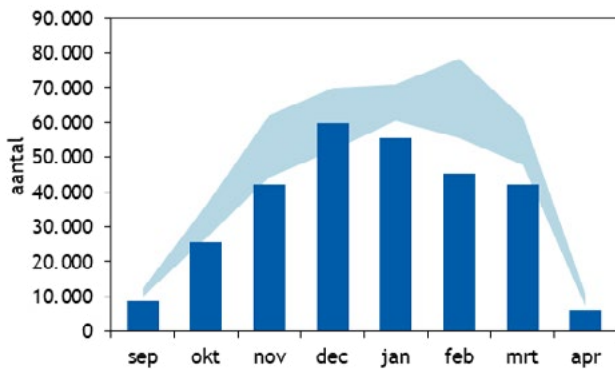
Figuur 19a. Smient gemiddeld aantal per telgebied in Utrecht in seizoen 2022-23. Geteld = blauw, bijgeschat = lichtblauw.

Figuur 19b. Trend Smient in Utrecht.

Figuur 19c. Trend Smient in Nederland. De oranje lijn weergeeft het gemiddelde aantal van de laatste vijf seizoenen.

Figuur 19d. Seizoenspatroon Smient in Utrecht. De donkerblauwe balken weergeven de aantallen (inclusief bij-schatting) per maand (seizoen 2022-23). Het lichtblauwe veld weergeeft de bandbreedte van de aantallen in de voorgaande vijf telseizoenen (2017-18/2021-22).

5. Evaluatie

Monitoring ganzen en zwanen in Utrecht

Ganzen-/zwanentellingen in Utrecht

Met een betrekkelijk geringe inspanning van professionele tellingen is de teldekking van ganzen, zwanen en Smienten in Utrecht verbeterd. Hoewel het werven van vrijwilligers voor vacante telgebieden in de wintervogelrijke delen van de provincie doorgaat, leert de ervaring dat het tellen in agrarisch gebied steeds minder populair is onder vrijwilligers. Dus het blijft waarschijnlijk nodig (voor betrouwbare informatie over voorkomen, aantallen en trends) om net als in 2022-23 de komende jaren telgebieden door professionele tellers te laten onderzoeken.

Jongentellingen

Het jongenpercentage geeft informatie over het broedsucces en is indicatief voor de fase waarin een broedpopulatie zich bevindt. Het is dus relevante informatie voor ganzen die in substantiele aantallen in Utrecht broeden, in aanvulling op de tellingen van pleisterende vogels. De belangrijkste concentratiegebieden van ganzen in de zomer zijn bekend bij de tellers en daar kunnen met betrekkelijk geringe inspanning steekproeven worden genomen om het jongenaandeel te bepalen. Het is aan te raden om deze tellingen de komende jaren voort te zetten.

Status van ganzen, zwanen en Smienten in Utrecht

Pleisterende ganzen, zwanen en Smienten seizoen 2022-23

De talrijkste soorten in Utrecht zijn Kolgans en Smient, gevolgd door Grauwe Gans en Brandgans. Op de korte termijn (sinds 2011) laat alleen de Knobbelzwaan nog een positieve trend zien in Utrecht. Zeven soorten zijn in aantal afgenomen, waaronder talrijke als de Grauwe Gans en Smient. Dit beeld sluit redelijk aan bij het landelijke, waar ook geconstateerd wordt dat de groei er bij veel soorten uit is. Hoewel bij sommige soorten lokale factoren als beheermaatregelen een rol zouden kunnen spelen, lijken vooral grootschalige processen relevant zoals een noordwaartse verschuiving van de winterspreiding en bij sommige soorten problemen in de broedgebieden.

Jongenpercentages van in Utrecht broedende ganzen

Er kon een representatieve steekproef worden genomen van Grauwe Gans en Brandgans om de percentages jongen te bepalen. Het jongenpercentage bij Grauwe Gans bedroeg 14,4%, iets lager dan percentages vastgesteld in onderzoek in Nederland en internationaal. Bij Brandgans lag het percentage hoger, op 20,1%. Dit is hoger dan in 2021, toen bedroeg dit 14,0%, maar ligt in de brandbreedte die eerder is vastgesteld in Nederland en omliggende landen.

Dus resumerend, er werden geen opvallende afwijkingen in jongenpercentages vastgesteld die kunnen duiden op afnemende groei van de populatie of andersom.

Tabel 5.1. Samenvattend overzicht van trends en aantallen van ganzen, zwanen en Smienten in Utrecht en Nederland.

Soortnaam	Utrecht		Nederland		Aantalsschatting Utrecht 2016-21	%NL (winter)
	trendlang	trendkort	trendlang	trendkort		
Knobbelzwaan	+	+	+	+	5200	11
Wilde Zwaan	?	-	+	0	61	2
Kleine Zwaan	-	--	-	--	550	10
Kleine Rietgans	+	?	-	--	49	<1
Toendrarietgans	-	-	+	0	1000	<1
Kolgans	++	?	+	0	68100	8
Grauwe Gans	++	-	++	+	45900	7
Soepgans	-	--	0	--	990	8
Grote Canadese Gans	++	?	++	+	3900	4
Kleine Canadese Gans	?	--	++	-	?	
Brandgans	++	?	++	+	22000	7
Nijlgans	++	?	++	0	4400	11
Smient	+	-	+	0	68100	8

Literatuur

de Boer V. & Koffijberg K. 2019. Zomerganzen in de provincie Groningen in 2019. Sovon-rapport 2020/23. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Jensen G.H., Johnson F.A., Baveco H., Koffijberg K., Goedhart P.W., McKenzie R. & Madsen J. 2022. Population Status and Assessment Report 2022. EGMP Technical Report No. 20 Bonn, Germany

Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., van Winden E., van Els P., de Jong A., Kleefstra R., Schoppers J., Slaterus R., van Turnhout C. & Soldaat L. 2022a. Watervogels in Nederland in 2019/2020. Sovon rapport 2022/06, RWS-rapport BM 22.03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., van Winden E., van Els P., Kleefstra R., van Kleunen A., Hissel B., van Turnhout C. & Soldaat L. 2022b. Watervogels in Nederland in 2020/2021. Sovon rapport 2022/58, RWS-rapport BM 22.22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Kleunen A. 2021. Canadese ganzen in Nederland. Kijk op Exoten 34: 14-15

Koffijberg K. & Kowallik C. 2020. Ergebnisse der Gänsezählungen in Nordrhein-Westfalen im Juli 2018, 2019 und 2020. NWO Monitoringbericht 2020/02. Nordrhein-Westfälische Ornithologengesellschaft.

In opdracht van:

PROVINCIE ■■ UTRECHT

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

